

MARCOS

Ran ho ma'da'yo bi 'yo't' ra Marcos

Nu ra Xuua Nxixya bi ma mi ts'utho da zøh ra Hmu

¹ Ja ua rá mbuadi ran ho ma'da'yo nangue'a ra Jesucristo, rá Ts'unt'u Oja. ² Bin ja a mán t'o't'i 'bu maya'bu bu ja rá søcuã Oja 'bu mí 'yena:

Nugã ga pehn'na n'da mam 'behni dim 'bet'o bu gni mba.

Nu'a da xih yu ja'i da døp'e'e,
bi 'yemp'a rá Ts'unt'u.

³ Ne'a ra pøngahya Isaías bi ma nguehna rám 'behni 'bu mí 'yena ngue:

N'da ra ja'i din ya nts'edi bu ja ra dapo ngue da 'yena:

“Damin sãhu ga simhbu ra hmu mi ts'utho da zøcua, Dami hoc ni mbuihu ga tømhbü xun ho,” da 'yena a mam 'behni, i en Oja, bi 'yena ra Isaías.

⁴ Ne gue'a ra Xuua bi 'yot' ran xixya bu ja ra dapo bi man Oja maya'bu. Nu ra Xuua bi xih yu ja'i din xixya to'o di pãh yun 'yomfeni ne da mba ma punbi yu ts'oqui buya. ⁵ Gãtho yu ja'i mi 'bu ru ra xequi Judea, ne ru ra dahnihni Jerusalén, bi zøm bu i ot' ran xixya ra Xuua. Ne nu'u 'da bi pãh yun 'yomfeni ne bi mam buya ngue hingui ho 'be'a xí 'yot'e. Ne bi mba ma xixyaba bu ja ra dãthe Jordán u buya.

⁶ Nu ra Xuua mí he n'da ra mbapahni an t'ot'e ngue yu xingu yu camello ne mi ja rán gut'i ra

xifani. Ne hōnt'u yu t'axi nán sihme ne ra t'afi t'asa dapo. ⁷ Ne bi 'yena:

—Ba epu n'da man'da ja rá ts'edi xinda guecä, hin dí sūcä tengu a. ⁸ Nugä xtá xixyā ahū nanguē ra dehe thoho, pε nu'a di 'da'ahū rá Hogandāhi Ojā, bi 'yεmb yu jā'i a ra Xuua.

Bi mba ma xixyābi ra Jesús

⁹ Ne nu yu pa bi 'yōt' ran xixyā ra Xuua, bi nεxpū ra hnini Nazaret ra Jesús, ngue ra xεqui Galilea. Ne bi zōm bū ra Jesús bin xixyā'a būya bū ja ra dāthe Jordán. Gue'a ra Xuua bi 'yōt' ran xixyā. ¹⁰ Ne nu'bū mí bōxpū ja ra dehe būya 'bex bi nu bi xoh mahęts'i ne bá çah rá Hogandāhi Ojā, tengu n'da ra t'azū, bi zōpū 'bāh ra Jesús. ¹¹ Ne bi t'ø a n'da ra nde mahęts'i bi 'yena:

—Ma Ts'unt'u i, dadí huεc'i i ne dín numanho i, bi 'yεn a ra nde.

Nu ra Jesús bi ts'āp rá mbūi bū ma'ueni

¹² Ne nubūya nu rá Hogandāhi Ojā 'bex bi bεnbi da mba bū ma'ueni a ra Jesús. ¹³ Ne nyote pa bim 'būpū ne nyote xui. Ne nu ra zīthu ra Satanás bi zāp rá mbūi a ra Jesús gātho yu pa bim 'būpū, ne mí 'būhmbū bū yu zate. Pε bi mbāx'u yūm 'bεhni Ojā mahęts'i a ra Jesús 'bε'a gā bi nu bū.

Nu ra Jesús bi dū'mi bi man a rām hma bū ja yu hnini

¹⁴ Ya xí jot'a fādi ra Xuua Nxixyā 'bū mi bōm bū ra Jesús bū ra xεqui Judea, bi mba bū Galilea. Ne bi mam bū ran ho ma'da'yo ngue 'bεpū dí manda rá ts'edi Ojā n'da. ¹⁵ Ne bi 'yεmb yu jā'i:

—Mi ts'utho da zøn ra pa di manda ua rá ts'edi Oja, dami päh nin 'yomfënih, damin unsëh di manda ah ra Oja 'dahma din ja ah ra te ma'da'yo. Gue'a bi man a ra Jesús 'b mí 'yëmp' y ja'i.

Ra Jesús bi zohni goho y mbahuq

¹⁶ N'da ra pa mi 'yo b a ra Jesús b ndendaðehe t'ëmbi Galilea. Ne nubya bi nu a ra Simón n'youi rán 'yoh i Andrés a, mi enxit'a b ja ra ðaðehe , ngue yú 'bëfi y mbahuq . ¹⁷ Ra Jesús bi 'yëmp' :

—Ba tengauí ga ja aui gui xihmi y ja'i da 'yëc'yëigui tengu thoho b gní theui y huq ngub guí øt'ui, bi 'yëmp'.

¹⁸ 'Bex bi hyëp yú xit'a bya ne bi ðenni.

¹⁹ Ne xø bi thogui bin 'yo mi ts' ne bi nu a ra Jacobo n'youi rán 'yoh i Xuua a, gätho y yoho yú ts'ant' ra Zebedeo . Mi hub ja yú mbosa , midi hoc yú xit'a. ²⁰ Ne xø bi xifi da ðen'd. 'Bex bi ðen'd bya bi zop rá ta b ja ra mbosa y bya ne yú mbëfi.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yoh min 'youi ra zïthu

²¹ Ne nubya nu ra Jesús bi yath b ja ra hnini Capernaum xí tenni. Nu ra pa ran säya mí carp ja ra nij ne mi xänba b y ja'i. ²² Ne nu' bya, ëmmë bi hyonya thoho 'b mí 'yø a bi man ra Jesús, nguetho bi xänbi xän ho ne hinga ngub mí man ma xänbate sehe ngue dy israëlhe, dyú judíohe. 'Bex gue bi baði ja rán t'ëdi ra Jesús. ²³ Ne mi 'bap n'da ran 'yoh n'youi ra zïthu ne nts'edi bi mbah paya, bi 'yëna:

²⁴ —'Bë'a guí nde gui 'yørcähe grá Jesús, grá mangu Nazaret. Ha gui juaje ya. Dí paði gue'e rá Thahni i Oja gue xän hotho, bi 'yëna.

25 Pε nu ra Jesús bi dαmhyα ra zιthu, bi 'yεmbi:
—Daman hε, dami pøm bα ja rá mbαi na ran 'yohα, bi 'yεmbi.

26 Nu ra zιthu bαya nts'edi bi huα'ts'a ran 'yohα, nts'edi bi mbafi, nε bi bøm bαya. 27 Gätho bi hyonya thoho α 'bαpα nε bin 'yεmzεhε α:

—'Bε'a nam bøn'a dí nuhα ya. 'Bε'a ni 'da'yonxädi na, nguetho i ja rán t'εdi na i sαh yα zιthu nε i su α, bin 'yεmzεhε α.

28 Nε 'bexque 'dahmantho bi hmam bα gätho ra häi Galilea 'bε'a bi 'yøt'a ra Jesús.

Bi hoc'a rá suto ra Simón a ra Jesús

29 Nu'bα mi bøm bα ja ra nijα a ra Jesús bi mbähä ra Simón, nε ra Andrés, nε ra Jacobo, nε ra Xuua. Bi zømhbα bα rá ngu ra Simón. 30 Nε nu'a rá suto ra Simón 'bem bα rá oi, i hεmb ra pa. Nε bi si a ra Jesús. 31 Nε bi nu bα i 'ben'a ra xisu bαya, bi benba rá 'yε nε bi xots'i. 'Bex bi bøn a ra pa, hin hapα xαn'α, nε 'bex bi zä bi hoc yän sihme bαya.

Ra Jesús bi hoqui xαn ngu yα hyεnni

32 Nε nu'bα mí yαh ra hyadi gätho α mi α bá ts'inba a ra Jesús bα mi 'bαi, nε α min 'yohα ra zιthu bá ts'inbi. 33 Bim pεti bα ja ra goxthi gätho yα jq'i 'bαpα ja ra hnini. 34 Gätho na ngu yα hyεnni bi hoqui, nε bi hyønba thi yα zιthu min 'yohα α 'da. Nε nu yα zιthu, εmme mi ndehma da ma to'o a ra Jesús, pε nu ra Jesús him bi japi din yα α.

Nu ra Jesús bi xänba yα jq'i bα ra xεqui Galilea

35 Nε nu'bα mi ts'αtho da hyax bαya, bi ndants'a ra Jesús bi bøm bα ja ra hnini, bi mba bα ma'ueni bin yαui Ojα. 36 Nε nu'bα mi hyats'i xαn ho bαya,

bi mba ra Simón da hyoni, ne'ɥ mi'da mi 'bɥhmbɥ
bi mbähä da hyomhbɥ ra Jesús. ³⁷ Pe nu'bɥ mí dɥm
bɥya, bi 'yɛmbi:

—Mbähä bɥ ja ra ngu nguetho gätho yɥ ja'i hon'a
bɥ mahø'n'a, bi 'yɛmbi.

³⁸ —Hin'na, pe man'da xɥn ho 'bɥ ga mbähä bɥ ja
mi'da yɥ hnini, neɾɥ ga mangä bɥ mam hmam bɥ,
nguetho gue'a bá ɛcä ua a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁹ 'Bex bi mbähä bɥya, bin 'yo gätho ra häi
Galilea, bi man rá m hman Oja bɥ ja yɥ nija ne bi
hyøn'a thi yɥ zɥthu mín 'yohɥ 'da yɥ ja'i bɥ bi thogui.

Bi hoc'a n'da ran 'yohɥ mi hɛmb ra t'axca'ya

⁴⁰ Ne bi zøm bɥ n'da ran 'yohɥ bɥ 'bäh ra Jesús, i
hɛmb ra t'axca'ya. Bin danyahmu, bi 'yöp ra mate,
bi 'yɛna:

—Nu'bɥ ni pähä da zä gui hogui ts'ɥ, bi 'yɛmbi.

⁴¹ Bin yeh rá mbɥi ra Jesús, bi dä'a ra hyɛnni, ne
bi 'yɛmb bɥya:

—I jagä ra pähä da yän'a ya, bi 'yɛmbi.

⁴² 'Bex bim 'be'ɥ yɥ 'ya mi hɛmbi. ⁴³⁻⁴⁴ Nu ra Jesús
bɥya, nts'edi bi hecpi ne bi 'yɛmbi:

—Nuya, njon gui xifi 'be'a dá øt'e'e. Ni mba, bán
'yupɥ 'bɥh ra mbäjä, gui un bɥ n'da ra 'bøts'e i man
rán t'ɛdi ra Moisés da hyaxɾɥ n'da 'bɥ ya bi yän ra
t'axca'ya, ne da fäh bɥya ngue bi zä i, bi 'yɛmbi.

Ne bi xifi da mba bɥya. ⁴⁵ Pe nu ran 'yohɥ 'bɥ
mi bøm bɥ bi mbädi ɛmme mma. Ne bi xih yɥ ja'i
'be'a xí t'ørpe. Jannangue'a nu ra Jesús ya him bi zä
da yærɾɥ ja yɥ hnini ne 'yotho bɥ ma'ueni nguetho
ɛmme bi muns yɥ ja'i 'bɥ i cærɾɥ ja ra hnini. Pe
guehma xɥn ngu yɥ ja'i mi zøm bɥ hapɥ mi 'yo ngue
høn bɥ go hapɥ ní nets'i.

2

Bi hoc'a n'da ra ja'i mi ts'a rá ja'i

¹ Nu'b_u mi tho i ts'u 'da y_u pa bi y_ut mahøn'a b_u Capernaum ra Jesús. Nu'b_u mí 'yøh y_u ja'i ngue 'b_up_u ja ra ngu, ²'bexque x_un ngu bi zøm b_u y_u ja'i gue'b_u go mi yup_u mbo ra ngu nεp_u thi. Nu ra Jesús b_uya, bi xih rám hman Oja _u y_u ja'i. ³Nε nub_uya, bi zøm b_u 'da y_un 'yoh_u i tu n'da ra hyɛnni ngue mí ts'a rá ja'i. Goho ma 'yoh_u _u y_un dute. ⁴Nε hingui sä da thop_u 'b_uh ra Jesús nguetho mi d_u b_u y_u ja'i. Janangue'a bi xø'ts'a n'da xεqui ra 'bet'e, bi çamp'_u a ra hyɛnni con rá 'beza. ⁵'Bex bi b_uh ra Jesús ngue mi p_u _u ngue i jase rá ts'edi, nε bi 'yεmp'a ra hyɛnni b_uya:

—Nu'i, n'yø, ni ts'oqui ya x_um pun'ni i, bi 'yεmbi.

⁶Nε nu'u 'da y_u xänbate ni ja, mi hup_u. Nε nu'b_u mí 'yø'a 'be'a i man ra Jesús, ⁷bi 'yεnse mbo y_u mb_ui n'da ngu n'da: “Xina, hanja ni man na teng_u na. Pε hingui numansu Oja na, njo'o n'da ra ja'i da zä di punba y_u ts'oqui n'da, hinda hønt'a Oja,” bi 'yεnse y_u mb_ui _u. ⁸Pε nu ra Jesús 'bexque bi b_utho 'be'a mb_un _u, nε bi 'yεmp'_u:

—Hanja ngub_u guím bεmh_u mbo ni mb_uih_u.

⁹Ha guím bεmh_u ngue nte ni mba tho a dá xicä na ran 'yoh_u ngue rá ts'oqui ya x_um punbi. Ha guím bεmh_u man'da xqui p_uhmb_u ngue i ja ma ts'edi 'b_u ga xifi da ndants'i, da gax rá fidi din 'yo. ¹⁰Pε nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga ut'ah_u ya i ja man t'edi ua ja ra häi ngue ga punba y_u ts'oqui n'da ra ja'i, jannangue'a ga japi din 'yo na ran 'yoh_u ya, bi 'yεn a ra Jesús.

Nε nub_uya, bi 'yεmp'a mí ts'a rá ja'i:

11 —Nu'i, dí xi i, ndants'i, çax ni fidi, ni mba ni ngu, bi 'yɛmbi.

12 Nubaya, 'bex bi ndants'i, bi gaç rá fidi, bi bøm bu i ja ra ngu. Ne bi nu u gátho mi 'buru. Ne bi hyonya thoho u. Jannangue a bi 'yɛspa Oja u buya ne bi 'yɛn u:

—Njam'bu xtá nuhu tengu a bin ja ya, bi 'yɛn u.

Nu ra Leví 'bex bi den'na ra Jesús

13 M'bejua buya xø bi mba mahøn'a bu ja ra ndendaðehe a ra Jesús. Ne mi søm bu yu ja'i ne mi xänba bu u. 14 Nu'bu mi thopu 'bu a ra Leví, i hupu ja rá mexa gue'a ra hyaçahäi a. Nu'a ra Leví rá ts'unt'u ra Alfeo a. Nu ra Jesús buya bi 'yɛmbi:

—Ba tengui.

'Bex bi ndants'a ra Leví buya, bi denni.

Jesús bin sihmehu yu ts'om'bäi

15 Ne bin sihmehu ra Jesús ne yú xädi bu ja rá ngu a ra Leví. 'Darpu bin sihmehu 'da yu ziyate hyaçahäi ne mi'da yu ts'om'bäi. Xun ngu mi 'buru nguetho xun ngu u ya xí 'yɛc'yɛi a. 16 Ne nu'u 'da ma xänbatehe bu nija, yu fariseo u, ne nu'bu mi nu ra Jesús ne yú xädi sihmehu u yu ziyate hyaçahäi ne yu ts'om'bäi ne bi 'yɛmp'u yú xädi ra Jesús:

—Hanja ngubu øt' ni Hmuhu. Hingui ho øt'a ngue i sihmehu yu ziyate hyaçahäi ne yu ts'om'bäi, bi 'yɛn u.

17 Nu'bu mí 'yøh ra Jesús 'be'a bi man u, bi 'yɛmp'u:

—Nu'u im bense xun zaqui hingui honi to'o da mbäts'i, hinda hønt'u i paçe in zäman'u i honi to'o da mbäx u. Ne nugä bá ɛcä ga fäx u i paði ja yú ts'oqui,

him bá εcä ga fäx ɯ im bεnse yɯ hocja'i, bi 'yεn a ra Jesús.

Ran t'änni nangue ɯ ε't' yán sihme

¹⁸ Nu'ɯ yú xädi ra Xuua Nxixyɔ nε yú xädi yɯ fariseo mí ε't' yán sihme ɯ. Nε bi zøm bu ɯ 'da bu mí 'bɯh ra Jesús ngue bi 'yänni nε bi 'yεmbi:

—Hanja hingui ε't' yán sihme ɯ ni xädi nε i ε't' yán sihme ɯ yú xädi ra Xuua nε yú xädi yɯ fariseo, bi 'yεn ɯ.

¹⁹ Ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti ngue ran thəti 'bɯ mi dət'ɯ, bi 'yεmbi:

—Pε nu'ɯ i 'bɯpɯ ja ran thəti hin da du yú mbəi nguetho 'bɯpɯ a ran 'yohɯ din thəti. Hin da 'yεna ngue hin din sihme ɯ. ²⁰ Pε da zøn ra ora da ts'ispa a ran 'yohɯ nε ja da 'yε't' yán sihme bɯya, bi 'yεn a ra Jesús. ²¹ Nε nu'a din xä ɯ ma xädigä hin da bømanho 'bɯ nε'a ra nyomhma da dεn ya, tengu thoho ra naxca 'bø't'e hin da zä di 'bø't'a ra 'ya'bø't'e nguetho da xε thoho mahøn'a. ²² Nε ngutho a ra vino ma'da'yo hin da zä da sirpɯ ja ra 'yambot'asɛi nguetho nu'a ra vino ma'da'yo da dɯn 'bɯ da sirpɯ nε dim fän a ra vino bɯya, gätho 'da dín ts'ontho bɯya. Nu'a ra vino ma'da'yo i pa nsi't'i bu ja yɯ mbot'asɛi ma'da'yo, pi 'yεn'a ra Jesús 'bɯ mí dadi.

Bi t'εmbi i øt' ra 'bɛfi ɯ yú xädi ra Jesús a ra pa ran ts'äya

²³ Nε nu'a ra pa ran ts'äya bi mbähä yú xädi ra Jesús, bi thopɯ ja n'da rá huɔhi yɯ trigo. Nu yú xädi bɯya i toc yɯ trigo bu bi thogui. ²⁴ Nu yɯ fariseo bi nu 'bε'a bi 'yøt'ɯ yú xädi ra Jesús nε bi t'εmp'a ra Jesús bɯya:

—Hanja ngub_u i øt'_u ni xädih_u ya ne i ma man t'ëdih_u hin dam pëhmb_u a ra pa ran ts'äya, bi 'yëñ'_u y_u fariseo.

²⁵ Pë nu'a ra Jesús bi 'yëmp'_u:

—Ha hin guí nu b_u ni søcuah_u ngue ne ra David bi mbesta rán t'ëdi Ojå 'b_u n'dandí 'b_u min tumanthuhu b_u bin 'yo ne _u min 'yoh_u. ²⁶ Janangue'a bi yarp_u ja rá ngu Ojå ne bi zih_u b_u y_u 'bøxthuhmë. Pë him mi sä xtán zi _u ne hønt'_u y_u mbäjä i sä da zi _u. Ne nu ra Abiatar, ra hmumbäjä b_u a, bi 'yëmp'_u.

²⁷ Ne xø bi 'yëna:

—Í ts'än'na ra pa ran ts'äya nguetho bi ndep y_u jä'i hin ε din _unbí, hin í ts'änni ngue da mba nts'upi. ²⁸ Ne nugä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, drá hmugä ne i ja man t'ëdi gam mangä 'bë'a da 'yøt'_u y_u jä'i ra pa ran ts'äya, bi 'yëñ' a ra Jesús.

3

Bi hoc'a n'da ran 'yoh_u him mi sä di juån rá 'yë

¹ Ne nu ra Jesús b_uya bi yarp_u ja ra nijå mahøn'a. Ne mí 'bap_u n'da ran 'yoh_u him mi sä di juån rá 'yë. ² Ne mi 'bap_u 'da di axtho ra Jesús 'b_u di hocpa rá 'yë ran 'yoh_u. Ne nu 'b_u da nu di hocpi di yap p_uya nguetho ra pa ran ts'äya a. ³ Pë nu ra Jesús bi 'yëmp'_u a ran 'yoh_u:

—Ndants'i, gam 'bähnu made i 'buh y_u jä'i, bi 'yëmbi.

⁴ Ne nub_uya, bi 'yän'd_u 'bap_u ne bi 'yëmp'_u:

—Dami xij_u ya 'bë'a x_un ho da t'øt' 'b_u ra pa ran ts'äya. Ha da t'øt'a n'da ran ho uague da t'øt'a n'da ran ts'o. Ha x_un ho 'b_u da yånba rá te rá mijå'iui

n'da, uague xɛn ho 'bɛ da hyɔcpa rá te rá mija'iuu n'da.

Pɛ nu'ɛ hin'yɛ 'bɛ'a sä dí dɔti. ⁵ Nu ra Jesús bi hyanman'ɛ yɛ ja'i bɛya nɛ bi zɔt rá mbɛi nguetho hin'yɛ ran hocja'i ɛ. Nubɛya bi 'yɛmp'a mi ɛ rá 'yɛ:

—Dami juɔn ni 'yɛ.

Nɛ 'bɛx bi juɔn rá 'yɛ bɛya, bi gomanho. ⁶ Bi bɔn yɛ fariseo bɛya nɛ in cuɛ. Bin yaɥɛ mahɔn'a ɛ yɔn sɛihɛ ngue mi tɛn ra Herodes, nɛ mí hon ɛ 'bɛpɛ dí hyo a ra Jesús.

Xɛn ngu yɛ ja'i bim pɛti bɛ ja ra dɔdehe mahɔn'a

⁷ Nu ra Jesús bi 'uegue bi mbähä yɛ xädi bɛ ja ra dɔdehe nɛ xɛn ngu yɛ ja'i mi 'bɛpɛ ra häi Galilea bi dɛnthoho. ⁸ Nɛ ɛ yɛ mɛngu bɛ ja ra häi Judea, nɛpɛ ra hnini Jerusalén, nɛpɛ ra häi Idumea, nɛpɛ 'danguadi ra Jordán, nɛpɛ ra xɛqui Tiro nɛ Sidón, bi 'yɔ ɛ 'bɛ'a gätho bi 'yɔt'a ra Jesús. Janangue a gätho bi zɔm bɛ mi 'bɛ a. ⁹ Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ yɛ xädi:

—Damin sähɛ, gui jomhbɛ n'da ra t'ɛmbosa nɛ ja ra dehe, bi 'yɛmp'ɛ.

Ngubɛ bi xifi nguetho i nu man'da man'da ní zɔntho yɛ ja'i nɛ nu'bɛ bin dɛ bɛ yɛ ja'i da hyuxpɛ ja ra mbosa ra Jesús bɛya. ¹⁰ Nguetho ya xí hoqui xɛn ngu yɛ hyɛnni, janangue a din tɔnthoho ɛ yɔn zäman'ɛ in nde da bɛnba rá pahni ra Jesús ngue mi pɔ ɛ, hɔntho ga thäpɛa thofo rá pahni 'bɛx gue da yaŋgui, mi ɛn'ɛ. ¹¹ Nɛ nu'ɛ min 'yohɛ ra zɪthu bin dɔnyahmu bɛ 'bɛh ra Jesús nɛ mbafi, ɛn ɛ:

—Nu'i gue'e rá Ts'ɛnt'ɛ i Oja, bi 'yɛn ɛ.

12 Pε nu ra Jesús nts'edi bi hεcpa ɯ nguetho hingui ndepe gue'ɯ yɯ zɪ̥thu dí bɔ ɯ yɯ ja'i gue gue'a rá Ts'unt'ɯ Ojɔ a.

Ra Jesús bi huahni 'de'mayoho yá xádi

13 M'bejua bɯya bi guam bɯ ja ra nyuni a ra Jesús. Nubɯya bi zohn'dɯ 'da yú xádi ne nu'ɯ bi mba bɯ 'bɯh ra Jesús ɯ bɯya. 14 Ne nubɯya bi huahn'dɯ 'de'mayoho, bi zänni din 'yohɯ ngue da zä da mbehni da xih yɯ ja'i rá m hman Ojɔ. 15 Ne bi un yá ts'edi di hoc yɯ hyɛnni ne da hyøn a thi yɯ zɪ̥thu n'yohɯ 'da yɯ ja'i. 16 Bi zänna ra Simón, ne bi zänbi dí huti ra Pedro a. 17 Ne ra Jacobo ne'a ra Xuua rán 'yohɯ na ra Jacobo. Gätho yoho yú ts'unt'ɯ ra Zebedeo ya. Ne bi zänba yæn sospathuhu Boanerges, i nde da ma tengu n'da ra ngäni. 18 Ne'a ra Andrés bi zänni, ne ra Felipe, ne ra Bartolomé, ne ra Mateo, ne ra Tomás, ne man'da ra Jacobo ngue rá ts'unt'ɯ ra Alfeo, ne ra Tadeo, ne man'da ra Simón, t'ɛmbi ra cananista. 19 Ne ra Judas Iscariote gue'a di dä a ra Jesús. Ne nu'bɯ mí gua'a bi un yú ts'edi ɯ, bá ɛh yá ngu.

Bi t'ɛmbi in 'youi rá ts'edi ra zɪ̥thu a ra Jesús

20 Ne xø bi zøm bɯ xæn ngu yɯ ja'i mahøn'a xø him mi pongui din sihme ts'ɯ ra Jesús ne yú xádi. 21 Nu'bɯ mí 'yø ɯ yá mɛni ra Jesús 'be'a gätho i øt'a, ɛmbi in gät'i, ne bá ɛ ɯ bi zøm bɯ 'bɯh ra Jesús i nde da zits'i.

22 Ne nu yɯ xänbate nija xpí 'yɛ a Jerusalén, sä ɛn ɯ n'youi ra zɪ̥thu ra Jesús, ne ɛn ɯ nangue rá ts'edi yú hmu ra zɪ̥thu gue'a ní zä i høn a thi yɯ zɪ̥thu ra Jesús, sä bi 'yɛn ɯ yɯ xänbate nija.

23 Nu'b_u mí b_h ra Jesús 'b_e'a bi man _u, bi zon'd_u b_uya n_e bi xih y_un t'uti da b_qdi hinga gue'a man _u. Bi 'y_emp'_u:

—Hin da zä a ra z_ithu din s_us_eh_u yá minz_ithuh_u, n_e xtí 'b_etho rá ts'edi. 24 Tengu n'da ra ts'ut'abi b_u ja ra hnini hingui sä da hy_q rá ts'edi 'b_u din s_us_eh_u _u yá ja'i. 25 N_e ngutho n'da ra ngu 'darp_u 'b_uhmb_u yá ts'unt'_u n'da ran 'yoh_u da guas_e _u 'b_u hinga 'dat'a im b_eni. 26 Ngutho _u y_u z_ithu 'b_u xtín s_us_eh_u yá hmu, xtan guas_e _u 'b_u hinga 'dat'a im b_en'_u, bi 'y_en'a ra Jesús.

27 N_e x_o bi xih man'da ran t'uti nangue 'b_e'a bi 'y_orpa ra z_ithu, bi 'y_embi:

—Njon da zä da y_ur_p_u ja rá ngu n'da ran 'yoh_u i ja rá ts'edi gue'b_u hinga m'bet'o da thu't'i. P_e nu'b_u ya bi thu't'i, hingui h_ei da th_qspi 'b_e'a gätho i p_es' p_uya, bi 'y_en a ra Jesús.

28 P_e maju_qni dí xi ah_u h_ont'a go ma ts'oqui bi 'y_ot' y_u ja'i da mba ma punbi 'b_u da hyon ra punbi, n_e h_ont'a go ma ts'ore bi ma. 29 P_e nu'_u to'o im man ra ts'ore nangue rá Hogand_qhi Oj_q nj_qm'b_u da zä da mba ma punbi _u, da nu ran _unbi gätho y_u pa maz_qi, bi 'y_en a ra Jesús.

30 Ngub_u bi xih y_u xänb_ate nij_q ra Jesús nguetho bi 'y_en'_u hinga gue'a rá ts'edi rá Hogand_qhi Oj_q in 'youi ra Jesús, ngue mi h_on a thi y_u z_ithu.

Ra Jesús i _embi rá mbe n_e y_un 'yoh_u _u i _ot' rá pähä Oj_q

31 N_e nub_uya bá _es_e rá mbe ra Jesús n_e y_un 'yoh_u. P_e mí 'bätho b_u thi nguetho him bi zä bi y_ut'a mbo. N_e bi xi _u 'bäp_u mbo:

—Xihmi ts'ɯ ra Jesús ngue dín zohndähe ua thi, bi 'yɛmp'ɯ.

³² Nɛ nu'ɯ 'darpɯ mí huhmbɯ ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ bɯya:

—'Bäpɯ thi ni mbe nɛ nin 'yohɯ, i hon a i 'na.

³³ Nu ra Jesús bɯya bi dät'ɯ:

—Ga xi ahɯ te'o a ma mbe nɛ man 'yohɯ.

³⁴⁻³⁵ Nɛ bi hyant'ɯ 'darpɯ huhmbɯ bɯya, nɛ bi 'yɛna:

—'Bɯcua ya ma mbe, nɛ man 'yohɯ, nguetho hont'a go te'o da 'yɔrpa rá pähä Oja, gue'a man 'yohɯ a, nɛ gue'a man ju a, nɛ gue a ma mbe a, bi 'yɛmp'ɯ mi dadi.

4

Ran t'uti ra mbomhmudä

¹ Nɛ xø bi xänba yɯ ja'i mahøn'a bɯ ja ra ndendädehe a ra Jesús. Nɛ ɛmmɛ xən ngu yɯ ja'i bim pɛtihɯ bɯ. Janangue'a bi yɯrbɯ ja ra t'ambosa bi dän i ts'ɯ bɯ ja ra ndenthe. Nu yɯ ja'i bi gopɯ ndenthe bɯya. ² Nu ra Jesús bɯya xən ngu yən t'uti bi xih yɯ ja'i 'bɯ mí xänbi, nɛ bi 'yɛna:

³ —'Yøhmbɯ ts'ɯ ran t'uti ga xi ahɯ ya. Nu'a n'da ra uahi bi mba bá pon yɯ hmudä. ⁴ Nɛ bi zo 'da bɯ 'yu. Nubɯya bá ɛh yɯ doja bi jua'a nts'a yɯ hmudä xí zo bɯ. ⁵ Nu'ɯ mi'da yɯ hmudä bi zo bɯ ja yɯ ndaxnado nɛ ts'ɯtho ra häi bɯ. Janangue'a 'bex bi bøxa n'dihi. ⁶ Pɛ nu'bɯ mam bá pøx ra hyadi 'bex bi 'yot'ɯ nguetho hin hapɯ sä da mba yú 'yɯ. ⁷ Nu'ɯ mi'da bi zo bɯ ja yɯ dapo, bi bøts'e pɛgue bi gom' yɯ dapo, nɛ nte bi ndø'ɯ. ⁸ Pɛ nu'ɯ mi'da bɯya bi zo bɯ ja ra häi xən ho. Bi bøts'e nɛ bin te, nɛ bi ndøgue.

Nu'ɯ 'da 'däte ma'det'a bi ndøgue, nu'ɯ 'da hyäte, nu'ɯ 'da n'da ciento bi ndøgue ngue n'da 'bäi, bi 'yɛn a ra Jesús.

⁹ Nɛ xø bi 'yɛmp'ɯ yɯ ja'i:

—Hønt'a go to'o ja yá zagu bi 'yø a dá ma, bi 'yɛmbi.

Hanja i xih yɯn t'uti yɯ ja'i a ra Jesús

¹⁰ Nu'bɯ mi 'bɯɛɧɯ 'de'ma yoho yá xädi ra Jesús nɛ'ɯ mi'da yá 'yɛc'yɛi, bi xifi da xi ɯ 'be'a na mbøɯ a ran t'uti bi ma. ¹¹ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ bɯya:

—Gue'ahɯ bi ja ahɯ gui pɔhmbɯ a him mam fɔdi mam 'bet'o ngue 'beɣɯ ní manda rá ts'edi Oja. Pɛ nu'ɯ yɯ ja'i thoho gue'ɯ da sänba yɯn t'uti, ¹² madague da nu pɛ hin da 'yøɣpa masu 'be'a da nu, nɛ madague da 'yøde pɛ hin da bɔdi 'be'a ní mba a, nɛ hin da bɛni di päh yá mbɯi ngue da hyon ra punbi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán theui a ran t'uti a ra mbomhmudä

¹³ Nɛ xø bi 'yɛmp'ɯ mahøɯ'a:

—Nu'bɯ hin gui pɔhmbɯ 'be'a na mbøɯ'a ran t'uti dá mangä, ha da zä gui pɔhmbɯ gätho mi'da ga xi ahɯ 'bɯ. ¹⁴ Nu'a na mbøɯ'a dá mangä, nu'a ra uɔhi que'a bá man ráɯ hman Oja hønɯ go hapɯ. ¹⁵ Guehya bi zo bɯ ja ra 'yu na mbøɯi bi 'yømanho ráɯ hman Oja ya. Pɛ nu ra zɪthu 'bex bi japi bi pumbɛni a ram hma bi sifi. ¹⁶ Ximangutya bi zo bɯ ja yɯ ndaxnado na mbøɯi bi 'yøh ram hma nɛ bin johya. ¹⁷ Pɛgue hinga gätho rá mbɯi bi bɛni. Janangue'a nu'bɯ bi nu yɯn ɯɣpi nɛ yɯn ɯɯbi nangue ráɯ hman Oja him bi hyät'i, 'bex gue bi zu nɛ bi 'uegue. ¹⁸ Nɛ nuya bi zo bɯ ja ra dɔpo na mbøɯi bi 'yømanho ram hma ¹⁹ pɛ ɛmmɛ di ho ra ximhäi

ne ra mbeti i hăt'i, ne di ho da 'yot' yá pähä zehε. Tengu'b_u bi gomba ram hma, ne hin di japi din te yá mbui. ²⁰ Pε nuya bi zo b_u ja ra häi x_un ho, na mbøni bi 'yømanho râm hman Oja, bi hyani, ne bin te yá mbui x_un ho, ne bi xant'a ram hma x_un ho, tengutho y_u hmudä, gue bi ndø'a 'däte ma'det'a u 'da, ne hyate u 'da, ne n'da ciento u 'da, bi 'yεmp'u yá xädi 'b_u mi xifi 'be'a na mbøn'a ran t'uti bi ma.

Gätho him mam fädi da zøni da fädi

²¹ Ne xø bi 'yεn'a ra Jesús:

—Nu'a mam hmangä nts'änni gätho y_u ja'i da 'yøde, tengu n'da ra nyot'i nts'änni di yot'i gätho b_u mbo ra ngu, hingan ts'änni da mba ma cüt'i b_u ja ra 'bihuanza o ra 'bit'ots'i. ²² Nguetho gätho 'be'a him mam fädi da zøni da fädi, ne gätho 'be'a him midí nequi da zøni da hnu. ²³ Hønt'a go to'o ja yá zagu bi 'yø a dá ma. ²⁴ Ne nu'a di jamansu a i øde da badi x_un ho ne Oja di japi man'da x_un ngu da zøni da badi. Pε nu'a hin ε di jamansu a i øde, pε ne'a zi ts'u mi padi dim 'bedi, ne tengu ni t'eni gnän emhb_u gue'a dí t'en'nah_u, ne man'da mbongui thoho din 'da ah_u. ²⁵ Din ja ah_u tengu ram hma i εna: “Nu'a x_un ngu i ja man'da x_un ngu din t'unni pε nu'a ts'utho i ja man'da da thänba a.”

Rán t'uti ra hmudä i te

²⁶⁻²⁷ Nu ra Jesús bi 'yεmp'u mahøn'a:

—Nuya di manda ua rá ts'edi Oja madague'b_u hin di nequi, tengu thoho n'da ra hmudä 'b_u bi du a n'da ran 'yoh_u, madague'b_u hingui nu Hague ám bøts'e pegue i padi da bøts'e, nte im benthø. ²⁸ Nguetho nu'a ra häi dí tese y_u thuhu a. Nu'b_u bi mbadi bi bøts'e, y_u paxi thoho, m'bejua baya

da ndøh yú dāxi, nε nubɥya din thə ɥ. 29 Nε nu ran 'yohɥ bɥya da xoqui nguetho bi zøn ra ora da 'be'ts'i, bi 'yɛn a ra Jesús. In jabɥ rá ts'edi Ojə ngue di manda ua nε njongui nu hague na te.

Ran t'uti rá hmudä ra mostaza

30 Nε man'da ran t'uti bi xih yú xädi ra Jesús mahøn'a, nε bi 'yɛmp'ɥ:

—'Bεpɥ dá bεmhɥ hague di manda ua rá ts'edi Ojə. Ga xi ahɥ n'da ran t'uti nangue'a. 31-32 In ja tengu n'da rá hmudä ra mostaza i pa m'boni, nε ɛmmε zicue tho, ɛmmε man'da zicue xinda gue mi'da yɥ hmudä, pε man'da i te xɥn ngu yú 'yε, xinda gue gä mi'da yɥ paxi nε xøgue sä da 'yøt' yú 'bafi yɥ doja bɥ ja yú xaħa. Njabɥ rá ts'edi Ojə bɥ ni nεqui ngue di manda ua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hanja bi xih yɥn t'uti ɥ yɥ jə'i

33 Nε xɥn ngu mi'da yɥn t'uti bi xänba yɥ jə'i a ra Jesús 'bɥ mi xänbi tengu ya i hmangua, pε hønt'ɥ hingui hɛi bɥ dá fədi bi xifi. 34 Nε nte bi xih mi'da yɥm hma, hønt'ɥ yɥn t'uti bi xifi. Pε nu'bɥ mi 'bɥsɛħ yú xädi bi xih pɥya 'be'a na mbøn'ɥ yɥn t'uti bi mam bɥ 'bɥh yɥ jə'i.

Bi xifi din hɛ ran dāhi ra Jesús

35 Nu'bɥ mín de bɥya nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ yú xädi:

—Nuya ga thohmbɥ nɥ 'danguadi ra dədəhe, bi 'yɛmp'ɥ.

36 Nε nubɥya bi xih yɥ jə'i da mbeng bɥ yú ngu. Nu yú xädi bɥya bi 'yon a ra mbosa mi huhɥ ra Jesús, bi mbähä bɥya. Nε xɥn ngu mi'da yɥ jə'i bi dɛnni ngue bi hyuse yú mbosa ɥ. 37 Nε nu'bɥ ya i 'yo bɥ ja ra dehe nε nts'edi ran dāhi bin ja, nε bi donts'

ra dehe ra mbosa ne mi ts'utho xtán yudi. ³⁸ Pe nu ra Jesús mi hunh ra huhni, ne mi aru ja ra mbosa. Nu yá xádi bi 'yä ra Jesús ne bi 'yɛmbi:

—Xänbate i, ha nte guím bɛni ne nde ga tuhɛ, bi 'yɛmp'ɛ.

³⁹ Bi ndants'a ra Jesús bɛya ne bi 'yɛmp'a ran dahi ne a ra dehe:

—Daman hɛ, bi 'yɛmbi.

'Bex gue bin hɛ ran dahi ne ra dehe bɛya him mam bi 'yáni. ⁴⁰ Nubɛya, bi 'yɛmp'ɛ yá xádi:

—Guín suhɛ nguetho ts'utho guí ɛc'yɛigahɛ.

⁴¹ Nu yá xádi bɛya bi zu a ra hmu, ne bi hyonya thoho a bin ja. Bin 'yɛmzɛhɛ n'da ngu n'da ɛ:

—'Bɛ'a di 'yɛt'ui na ran 'yohɛ, ne ya 'bex gue in hɛ a ran dahi ne ra dehe di hɛcpi.

5

Ra Jesús bi hyønba thi yɛ zĩthu a ra mɛngu bɛ Gadara

¹ Nubɛya nu ra Jesús ne yá xádi bi zøm bɛ 'dan-guadi ra dadehe nubɛ ja ra häi Gadara. ²⁻⁶ Ne mi 'bɛpɛ n'da ran 'yohɛ min 'youi yɛ zĩthu. Nu'a mi zám bɛ ja ran 'yägüi, ne njo'o to'o mi sä da zám mi nguetho gä i xɛcthoho yɛ cadena mi pa nthät'i. Xɛn ngu yɛ nidi bi thurpa yá 'yɛ ne yá gua nangue yɛ cadena, pɛ gätho i xɛcthoho. Njon mi sä di hɛcpi. Gätho ra pa ne ra xui mi mbapɛ ja ra dapo o guerpɛ ja ran 'yägüi, ne midi ɛnba zɛhɛ nguetho mi hɛzɛhɛ rá ja'i nangue yɛ do. Nu'bɛ mí bøm bɛ ja ra mbosa a ra Jesús ne yá xádi, 'bex bá ɛ a ran 'yohɛ bin c'athɛ, bí 'yɛpɛ ja ran 'yägüi, bin danyahmu bɛ 'bäh ra Jesús, bi dände, ⁷ ne nts'edi mbafi, bi 'yɛna:

—'Be'a guí nde gui 'yørcahe grá Jesús, rá Ts'ant'u i Ojå mahęts'i. Nuya dí ä a ra mate hin gui ęngahe, ⁸ bi 'yęn'u yę zı̄thu 'bę mi sifi da bøm bę rá mbai ran 'yohę. ⁹ Ne nubęya nu ra Jesús bi 'yän'nę yę zı̄thu:

—'Be'a ní thuhu, bi 'yęmbi.

—Ma thuhu “N'dan nets'igähe” ne ęmme xęn ngu gähe, bi 'yęna. ¹⁰⁻¹² Ne nts'edi dí ä a ra mate gue'bę ga pømhbę hin gui pęngahe bę n'danni i ja yę häi, dami 'yørcahe ra mate gui pęngahe nę 'büh yę ts'üdi ga cęthe nę, bi 'yęn'u. Nguetho hinga yatho mí 'yo ę yę ts'üdi xęn ngu, mi sapaxi bę.

¹³ Nu ra Jesús ya bi un ran t'ędi da yęrpę 'büh yę ts'üdi. Nu'bę mí yęrpę ya 'bex bán tih yę ts'üdi bá cępę ja ra nguani ę 'bex bi yępę ja ra dehe ę, ne gä bí du bę ę bęya. Mbę yo mahuąhi i jua ę.

¹⁴ Nu ę yęn 'yohę midi jamansu yę ts'üdi, 'bex bi 'da 'bę min nu 'be'a bi 'yøt'u yę ts'üdi. Bi mba bá mam bę ja ra hnini nępę huąhi a bin ja. 'Bex bi mba yę ją'i bęya da nuse ę 'be'a bi man ę yú mbädi yę ts'üdi. ¹⁵ Nu'bę mí zøm bę, bi nu i hupę a ran 'yohę madí ęnba ra zı̄thu, ya xí zä ne i he rá zi pahni. ęmme bi mbidi yę ją'i bęya. ¹⁶ Nu'u xí nu yę ts'üdi, xø bi xifi xęn ho yę ją'i mahøn'a 'be'a xın ja. ¹⁷ Ne nubęya, nu yę męngu bę ęmme bi 'yöp ra mate ngue 'bex gue da bøn a ra Jesús bę ja yú häi ę.

¹⁸ Bi mba da ndex ra mbosa a ra Jesús bęya. Ne nu'a ran 'yohę xí ęnba ra zı̄thu ęmme i nde da dęn'na ra Jesús gue 'darpę din 'yohę. ¹⁹ Pę nu ra Jesús him bi un ran t'ędi ne bi hęcpi.

—Ni mba bę ni ngu, ne gui xi ę nim 'bühę ran ho bi 'yøt'a Ojå ra Hmu ngue bi huęc'a i, bi 'yęmp'a ran 'yohę.

20 Nu'a min 'youi ra zĩthu b̄ya, bi mba rá ngu. Bi d̄'mi bi mam b̄ gátho ra x̄equi Decápolis 'b̄e'a x̄i 'ȳorpa ra Jesús. N̄e gátho ɯ bi xifi bi hyonya thoho ɯ.

Ra Jesús bi 'ȳä'a rá t'ĩxu ra Jairo n̄e bi hoc'a n'da ra xisu mi h̄emb ra mbeji

21 N̄e nu'b̄ya mi z̄on ra Jesús b̄ ná 'danguadi ra d̄dehe, ɛmm̄e x̄un ngu ȳ ja'i bim p̄eti b̄ ndenthe mah̄on'a guerp̄u bin s̄ya ra mbosa. 22 Bi z̄o'a n'da rá nḡrbi ra nij̄a i Jairo a, bin d̄anyahmu b̄ ja rá gua ra Jesús. 23 N̄e ɛmm̄e bi 'ȳäp ra mate, bi 'ȳɛmbi:

—'Ȳorqui ts'ɯ ra mate ga mb̄äh̄a ba c̄ax ni 'ȳɛ ma t'ĩxu nguetho ɛmm̄e, janangue'a da ȳani n̄e hin da du, bi 'ȳɛmbi.

24 Nu ra Jesús bi mb̄e b̄ya, n̄e x̄un ngu ȳ ja'i bi d̄en'nd̄u, x̄ogue bin d̄u b̄ ni mba ɯ. 25 N̄e bi z̄erp̄u 'yu n'da ra xisu ná 'd̄e'mayon j̄eya mi h̄emb ra mbeji. 26 ɛmm̄e x̄i nu ran ɯnbi nangue x̄un ngu ȳ 'ȳoth̄ebate x̄i 'ȳoth̄e. Xi juadi gátho rá mb̄eti mi ja, n̄e x̄ingui ts'ɯ bi d̄ĩts'i, x̄ogue man'da ɛmm̄e. 27 P̄e nuya i hon a ra Jesús nguetho x̄i 'ȳo'am man ȳ ja'i ngue di hoqui h̄ont'a go 'b̄e'a man ɯ. Janangue nu'b̄u mi z̄adi 'bex bi ȳut'i nde b̄u ní mba ɯ, bi d̄ärpa rá x̄athapahni ra Jesús b̄ya. 28 Nguetho mí ɛn̄se ra xisu, “H̄ontho ga th̄ärpa rá pahni, ya da ȳangui,” mi ɛna. 29 N̄e nu'b̄u mi d̄ärpa rá pahni ra Jesús 'bex bin h̄ɛ a rá mbeji mí h̄emb b̄ya. 'Bex bi b̄a a ra xisu ngue ya bi z̄ä x̄un ho. 30 'Bex bi b̄ah ra Jesús ngue bi hoc'a n'da ra ja'i rá ts'edi 'b̄u mí d̄ärpa rá pahni. Janangue bi nȳɛ'a ra Jesús, bi hȳɛt'ɯ ȳ ja'i min 'yoh̄u n̄e bi 'ȳɛna:

—To'o bi d̄ärca ma pahni, bi 'ȳɛna.

31 Nu ȳä x̄ädi b̄ya bi 'ȳɛmbi:

—Guín nuhma εμμε du ua yu ja'i, “To'o bi dārca ma pahni,” ne guí εna.

³² Nu ra Jesús i t'ø'mi da mansε to'o xí dārpa rá pahni. ³³ Ne nu ra xisu baya, bin su ne di fet'i nguetho pa a xí t'ørpe. Ne bi mba bu 'bäh ra Jesús bin danyahmu bu ja rá hmi ne bi xifi gätho 'be'a xí 'yøt'e. ³⁴ Nu ra Jesús baya bi 'yεmbi:

—Nu'i grá zi xisu, bi zä i nguetho gá 'yεc'yεigui. Ni mba da hyu ni mbai, him man di un'a a gmi hεmbi.

³⁵ Gätho na yaui a ra xisu 'bex bi zøpυ mi'da yu ja'i bí 'yεpυ ja rá ngu a ra Jairo, bi t'εmp'a ra Jairo:

—Nu'a ni t'ixu ya bi du. Sāti thoho man'da gadi pah na ra xänbate.

³⁶ Pe nu ra Jesús 'bu mí 'yø a bi man'u, bi 'yεmp'a ra Jairo baya:

—O di tu ni mbai, høntho gui 'yεc'yεi ngue ma-juani i ja ma ts'edi, bi 'yεmp'a.

³⁷ Guehma bi thoh paya ne njom bi japi da denni. Hønt'a ra Pedro, ne ra Jacobo ne ra Xuua rán 'yohυ ra Jacobo, bi xifi da mbähä bu rá ngu ra Jairo.

³⁸ Nu'bu mi zøm bu ja rá ngun a ra Jairo baya, bi nu ngue i zon'u yu ja'i 'bupυ, ne εμμε di mbahni na ts'oni. ³⁹ Bi yurpυ mbo ra Jesús baya, bi 'yεmp'u 'bupυ:

—Hanja εμμε gadi hihυ na ts'oni. Nuna ra hmute hingui tu pegue i äha.

⁴⁰ Nu'bu mi 'yøh yu ja'i 'be'a bi man a, bi den thoho baya. Nu ra Jesús baya, bi 'yεmp'u yu ja'i:

—Dami pømhbu thi, bi 'yεmbi.

Hønt'a rá ta nε'a rá mbe ra hmute xí du nε yú xádi, bi yúth_u ra Jesús b_u 'ben a ra hmute. ⁴¹ Nu'a ra Jesús b_uya bi benba rá 'yε a ra hmute nε bi 'yεmbi:

—Talita cumi, bi 'yεmbi. I nde da ma: “Nu'i grá hmute dí xi i, dami ndants'i.”

⁴² Nu'a ra hmute b_uya 'bex bi ndants'i nε bin 'yo. 'Dε'mayon jεya mi pε'ts'a. Nu'_u bi yúth_u mbo bi hyonya thoho. ⁴³ Nu'a ra Jesús b_uya nts'edi bi 'yεmp'_u:

—Njon gui xihmb_u 'bε'a dá øt'ä, bi 'yεmp'_u. Nε nub_uya bi 'yεmp'a ra Jairo:

—Dami 'uñn na ni t'ixu ya, bi 'yεmbi.

6

Ra Jesús bi zøm b_u rá hninizεhε

¹ Bi bøm b_u ra Jesús b_uya, bi mba b_u ja rá hnini zεhε Nazaret. Bi mbähä yú xádi. ² Nε nu'a ra pa ran ts'äya, bi mbähä yú xádi b_u ja ra nijä. Nu ra Jesús b_uya bi xänba b_u y_u jä'i. Nu'b_u mi 'yøh y_u jä'i a bi man'a ra Jesús, bi hyonya thoho nε din 'yεmzεhε _u:

—'Bε'a nin xádi im man na. 'Bε'a ni ts'edi i ja na, ngue i sä i øt' y_un t'øt'e mixte na. ³ Ha hinga guehna ra yaxi na, rá ts'ant'_u ra María. Nε yún 'yoh_u ra Jacobo, nε ra José, nε ra Judas, nε ra Simón, nε _u yún ju dí 'b_uhmb_u ua, bi 'yεn _u.

Nε bi _ut' yú mb_ui zεhε _u. ⁴ Janangue'a nu'a ra Jesús bi 'yεmp'_u:

—Gätho yú pøngahy_u Ojä i hnumansu, pε høn_u ja rá häizεhε nεp_u 'b_uh yú mēni, nεp_u ja rá nguse hingui hnumansu b_u, bi 'yεn'a.

⁵ Nε hingui ngu y_un t'øt'e bi 'yørp_u ngue xtá 'yut rá ts'edi. Hønt'_u zi yoho y_un zäman'_u bi gäx rá 'yε

bi japi bi yān'ɸ. ⁶ Nε bi hyonya thoho a ra Jesús nguetho him bi 'yɛc'yɛi ɸ ngue i ja rá ts'edi ɸ yú mɛnguhɸ. Nε nubɸya bi mba bɸ ja yɸ t'ahnihni jombɸ Nazaret, nε bi xānba bɸ ɸ yɸ jā'i.

Bi mbɛhn'dɸ 'dɛ'mayoho da mamp'a rām hma

⁷ M'bɛjua bɸya bi xi ɸ 'dɛ'mayoho yú xādi ngue da mba bɸ ja yɸ hnini. Nε 'da i yoho bi zānni, nε bi un yú ts'edi da hyøn'a thi yɸ zīthu in 'yohɸ ɸ 'da yɸ jā'i. ⁸⁻⁹ Nε bi xi ɸ nte da hyax 'bɸ bi mba ɸ. Hønt'a n'da ra tøhø da hyats'i n'da ngu n'da ɸ. Nε hønt'ɸ yɸ thīxfani da 'yut'i. Xíng yɸn ju'døzɔ, xíng yɸn zedi da hyats'i, xing ra mbeti, nε xín da gax ɸ yojo'ts'i yú pahni.

¹⁰ Nε man'da bi 'yɛmp'ɸ:

—Hønbɸ go hapɸ da mba ma säya ahɸ 'bɸ gá sømhbɸ bɸ ja yɸ hnini, gam 'bɸhmbɸ bɸ gue'bɸ go gá nɛxhɸ bɸ. ¹¹ Nε nubɸ hapɸ gui sømhbɸ ngue hin da zin ahɸ nε hin da 'yømanho a guí mamhbɸ, dami pømhbɸ bɸ, dami huajɸ ra häi ja ni xīnguahɸ, ra hmɛpya ngue gui sohmbɸ bɸ ɸ. Nε majuqni dí xi ahɸ, nu'a ra hnini hin da zin ahɸ, man'da xɸn ngu ran ɸnbi da nu a 'bɸ bi zøn ra pa ran juqni, xinda gue'a ra hnini Sodoma nε ra hnini Gomorra, bi 'yɛmp'ɸ yú xādi.

¹² Nε bi bøm bɸ 'dɛ'mayoho bɸya, bi mba. Hønbɸ go hapɸ bin 'yo bi xih yɸ jā'i di pāh yún 'yomfɛni nangue yɸ ts'oqui bi 'yøt'e. ¹³ Nε bi hyøn a thi xɸn ngu yɸ zīthu mín 'yohɸ 'da yɸ jā'i nε xɸn ngu yɸn zāman'ɸ bi gox ra aceite nε bi japi bi zā ɸ.

Rán dɔte ra Xuua Nxixyɔ

¹⁴ Mí ø a ra ts'ut'abi Herodes ngue mí man yɸ jā'i 'bɛ'a mí øt'a ra Jesús bɸ mí 'yo, nε bi 'yɛmb bɸya:

—Masque gue'a ra Xuua Nxixya a bi dambɛni, janangue'a i ɔt yɛn t'ɔt'e ngue i uh rá ts'edi, bi 'yɛna.

¹⁵ Pɛ nu'ɛ 'da yɛ ja'i, mi ɛna:

—Ra Elías a ra Jesús.

Nɛ nu'ɛ 'da i ɛna:

—Ra pɔngahya tengu mi 'bɛh maya'bɛ.

¹⁶ Pɛ nu ra Herodes 'dat'a im ma, bi 'yɛna:

—Gue'a ra Xuua Nxixya a ngue dá manda da ts'ɛcpa rá 'yɛga, masque bi dambɛni, bi 'yɛn a ra Herodes.

¹⁷⁻¹⁸ Nguetho gueɛ ra Herodes bi mbɛnh'dɛ bá bɛnt ra Xuua, bi du't'i nɛ bi got'a fädi. Nguetho in cue ra Herodes 'bɛ mí t'ɛmbi hingui ho a bi 'yɔt'e ngue xí zin a rá 'bɛpo. Nɛ nu'bɛ mí zin'a ra xisu, mi 'bɛhmi a ra Felipe. Nɛ nu'a ra Felipe, rán 'yohɛ zɛhɛ a ra Herodes. Nɛ nu ra xisu i Herodías a. Nɛ gue'a ra Xuua Nxixya bin yaui ra Herodes, bi xifi hingui ho a bi 'yɔt'e. Him bi 'yɔmanho ra Herodes bɛya, janangue bi manda dí cot'a fädi ra Xuua Nxixya.

¹⁹ Nɛ a ra Herodías bin cue nɛ ɛmmɛ honi 'bɛpɛ dí hyo a ra Xuua. Pɛ him 'bɛx bi zä bi hyo. ²⁰ Nguetho nu ra Herodes mi paɗi ra hocja'i a ra Xuua, nɛ bi xi ɛ yɛ mbängoxthi njon da japi da yɛrpɛ ngue di ɛnba ra Xuua. Nɛ nu ra Herodes, ja'bɛ dí manda bá ts'inba ra Xuua ngue i nde da 'yɔ i ts'ɛ rá m hman ra Xuua. Nɛ bi 'yɔmanho tho madague'bɛ hinga gätho i paɗi 'bɛ'a nam bɔn'a i man ra Xuua.

²¹ Nu'bɛ mi zɔn ra pa rá ngopa ra Herodes, nu ra Herodías bɛya bi ðini 'bɛpɛ dí hyo ra Xuua bɛya. Bi 'yɔt'a n'da ra ðansihmɛ ra Herodes bá si yám fäts'ihɛ, nɛ yú hmudofui nɛ'ɛ yɛ ngɛrpi bɛ ja ra häi Galilea. ²² Nu'bɛ min sihmɛ ɛ bi yɛrpɛ rá t'ixu ra Herodías, bin nɛɛ a ra hmute. Nu ra Herodes nɛ ɛ

gä mi huhmb_u b_u εmmε bi numanhop rán hnei ra hmute.

—Nuya gui 'yäqui 'be'a guí nde gui 'yäqui, nugä ga 'da i, bi 'yεmbi.

²³ Nε xø bi 'yεmbi:

—'Yεc'yεi Oja majuani ga 'da i 'be'a gui 'yäqui madague a gui 'yác made gätho 'be'a dí pe'ts'ä, bi 'yεmbi.

²⁴ Nu'a ra hmute b_uya bi bøni ne bi 'yän'na rá mbe ngue ra Herodías, bi 'yεmbi:

—'Be'a sä ga äpi, mbe.

Nu'a rá mbe b_uya bi 'yεmbi:

—'Yäp'a rá ya ra Xuua Nxixya.

²⁵ Bi mbenga n'dihi ra hmute b_uya bi 'yεmp'a ra Herodes:

—Dí nde 'bexque guehya gui 'dac'a rá ya ra Xuua Nxixya, gui cärcä ra mbohi, bi 'yεmbi.

²⁶ Nu ra Herodes b_uya bi du rá mbai 'b_u mi 'yø a bi man a ra hmute, pe hingui sä 'be'a da mam b_uya nguetho hup_u ja ran sihme xí 'yøde 'be'a bim ma ngue ya xi ma majuani di unni 'be'a da t'äpi.

²⁷ Janangue a guehma bi mbenhna n'da ra dofai bá hanba rá ya ra Xuua. ²⁸ Nu'a ra dofai b_uya bi mba bá εcpa rá ya ra Xuua nub_u ja ra fädi ne bá cät'a n'da ra mbohi, bi unna ra hmute b_uya. Nu ra hmute b_uya, bi unna rá mbe a rá ya ra Xuua. Nε gue'a bin ja 'b_u mi du ra Xuua Nxixya.

²⁹ Nu'b_u mí 'yøh yá xädi ra Xuua ngue bi ts'εcpa rá ya, bá ε_u, bi duspa rá ngøc'yεi ne bi mba bi 'yäp_u ja ran 'yägüi b_uya.

Bi un ran ts'ihme cät'a mahuqi a ra Jesús

³⁰ Nu'bu jam bá penc u yá xädi a ra Jesús, bi xifi 'be'a gätho xi 'yörpu bin 'yo, ne bi ma 'be'a gätho bi mam bu 'buh yu ja'i 'bu mi xih rá m hman Oja u.

³¹ Nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Ga mbähä ts'u nu n'danni ngue dan säyah u ts'u nu, xøhma guí yähmbu, bi 'yemp'u.

Nguetho xun ngu yu ja'i i søm bu, ní mba ne ní 'yeh, ne xingui ts'u im bongui din sihme u.

³² Janangue a bi hyu ra mbosa u im beni da zøm bu ma'ueni u gueru da zä dim 'buse u. ³³ Pe xun ngu mi'da yu ja'i bi hyant'a ra mbosa bu ni mba ne bi badi i hu bu ra Jesús. Ne bá nexpu ja yá hnini u, ne emme bin ti u ne 'yogua thohe ne m'bet'o bi zøm bu da zøn'a ra mbosa. ³⁴ Nu'bu mi gah ra mbosa ra Jesús ne yá xädi, bi nu xun ngu yu ja'i ya xí zøm bu, ne bi huç'u ngue in ja tengu yu de'yo njo'o di jamansu. Ne 'bex bi du'mi bi xih yu ja'i rá m hman ra Jesús mahøn'a asta gue'bu go mín de. ³⁵⁻³⁶ Nu'bu mín de buya bi t'emp'a ra Jesús:

—Emme bin de ya, ne hinga nan sihme yu ja'i, dami penpu ja yu t'uhnini ya da dän yu hme bu nguetho ma'ueni ua ne hin'yu 'be'a da zi, bi 'yenu yá xädi.

³⁷ Pe nu'a ra Jesús bi 'yena:

—Gue'ahu guí 'uimhu yu ja'i, bi 'yembi.

Ne bi 'yenu yá xädi:

—Pe ha guí enje gua tämhbe yociento ra hme ngue ga unhde yu ja'i da zi, bi 'yenu. ³⁸ Nu ra Jesús buya bi 'yemp'u:

—Bá nuhu bu hangu yu hme ja bu.

Nu'bu mí badi, bi 'yembi:

—Cüt'a mhme ne yoho yu huja ja ua, bi 'yenu.

39 Nε bi xih pɥaya:

—Dami xihmbɥ yɥ ja' i din säya nɥ i ja yɥ 'bot'ei.

40 Nε 'darpɥ bi hyu ɥ n'da ciento, nε 'darpɥ bi hyu ɥ mi yote ma 'dɛt'a, nε njabɥ bi 'yɔt'e gätho ɥ mi'da.

41 Nu'bɥ mi gɥn'ɥ cɥt'a yɥ hmε nε ɥ yoho yɥ huɔ ra Jesús, bi ndɔs mahɛts'i, bi 'yäp rán jɔpi Ojɔ nε bi xɛn'ɥ yɥ hmε. Nε ɥ yɥ huɔ bɥya. Nubɥya bi un'dɥ yú xädi di darpa yɥ ja'i. 42 Gätho bin sihmε ɥ 'bɥpɥ nε bin niyɔ xɥn ho ɥ. 43 Nε nu'bɥ mi jua'a bi pɛt'ɥ bi bongui, 'de'mayo 'bɔts'e bi yudi. 44 Nε nu'ɥ bin sihmε cɥt'a mahuɔhi ma 'yohɥ ɥ.

Ra Jesús bin 'yo maxɔts'e bɥ ja ra dɔdehe

45-46 Nu ra Jesús bɥya bi xih yú xädi m'bet'o da mba ɥ da zɔm bɥ ra hnini Betsaida, nε bi yɔt'a n'dihi bɥ ja ra mbosa ɥ bɥya. Nu ra Jesús him 'bex gue bi mba nε nu'bɥ min 'yɛhmbɥ gätho yɥ ja'i, bi ndexpɥ ja ra nyuni bin yɔui Ojɔ bɥ. 47 Nu'bɥ min xui, ya i 'yo bɥ ra mbosa bɥ made ra dehe. Nu ra Jesús mi 'batho bɥ bán ts'ogui. 48 Nε nu'bɥ mí hyant'ɥ 'bɛ'a ɔt'ɥ yú xädi, bi nu ngue xɥn hɛi bɥ ni 'yon yú mbosa nguetho di costa'a ran dɔhi a ra mbosa. Nε nu'bɥ maguembɥ da hyax pɥya bá ɛh ra Jesús bɥ ní mba yú xädi, ba 'yo maxɔts'e ra dehe. Nε nu'bɥ mi zɔdi ɛna da mi'ts'a ra mbosa. 49-50 Nu'ɥ yú xädi 'bɥ mi nu bi bɛn ɥ: “N'da ra du i mba bɥ,” ɛn'ɥ. Nε ɛmmε bi mba ɥ nguetho bin su. Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ:

—Guecä o te guím bɛmhɥ. Damin johyahɥ, bi 'yɛmp'ɥ.

51 Nε bi ndexpɥ ja ra mbosa bɥya. 'Bex bin hɛ ran dɔhi, nε ɛmmε bi hyonya thoho yú xädi 'bɥ mi nu 'yo maxɔts'e ra dehe ra Jesús, nε bin hɛ n'dihi ran dɔhi.

52 Bi hyonya thoho nguetho him bi bɛni 'bɛ'a bi nu 'bɛ mi 'uɪn'i cɛt'a mahuɔhi yɛn 'yohɛ bɛ ndenthe, nguetho hingana paɖi xɛn ho ɛ.

Ra Jesús bi hoc'ɛ yɛn zäman'ɛ bɛ ja ra xɛqui Genesaret

53 Nɛ bi zøm bɛ 'danguadi ra daɖehe buya, nubɛ ra häi Genesaret, bi zopɛ yá mbosa. 54 Nu'bɛ mi gaɖɛ ja ra mbosa, gátho yɛ ja'i bi baɖi gue gue'a ra Jesús. 55 Nɛ nu yɛ ja'i buya 'bex bi mba bá si yɛ hyɛnni, bi zixpɛ da thoh ra Jesús. Mi oxpɛ ja yá 'beza 'da, hønɔɛ go hapɛ ní nets'i. Nɛ nu'bɛ mi thopɛ ra Jesús bɛ ja yá häi ɛ, 56 hønɔɛ go hapɛ bi thogui, o gue yɛ t'ɛhnini o gue yɛ daɖhnini, o guerpɛ ma'ueni yɛ hnini, ya xí 'bom bɛ yɛn zäman'ɛ. Nɛ gátho bɛ bi thogui bi si a ra Jesús: “Mada hønt'a ni pahni ga thät'i i,” bi t'ɛmbi. Nɛ hønt'a go to'o bi dárpa rá nyampahni 'bex bi zä buya.

7

Ra Jesús bi manda'a dí ts'onbará mbɛi n'da rajq'i

1 Nɛ bi nɛxpɛ Jerusalén 'da yɛ fariseo nɛ yɛ xänbate nija, bi zøm bɛ mi 'bɛh ra Jesús. 2 Nɛ bi nu ɛ 'da yá xädi ra Jesús i sihmɛ nɛ hin nin xɛ'yɛ tengu rán sɛ'yɛ bi zänzehe yán t'ɛtizɛhe ɛ. Nɛ bi 'yɛmbi øt ra ts'oqui ɛ. 3 Nguetho nu'ɛ yɛ fariseo nɛ gátho mi'da ma mijudíohe ɛmmɛ i tenda'ɛ yán t'ɛɖi yɛ daɖ'yɛi. Nɛ nu'bɛ hin nin xɛ'yɛ tengu man yán t'ɛɖi, ya hin din sihmɛ 'bɛ. 4 Nɛ nguetho 'bɛ xpá mbenga täi, him 'bex gue i sihmɛ, 'bɛ din xɛ'yɛ xɛn ho tengu yán t'ɛɖizɛhe i ten'dɛ. Nɛ man'da xɛn ngu yɛn sɛt'i i ten'dɛ, tengu yán t'ɛɖi yɛ daɖ'yɛi. Yán sɛt'i ngue yɛ tasa, nɛ yɛ xaro, nɛ yɛ t'ɛgui, nɛ yám 'be't'e

y_u t'ots'i. ⁵ Janangue nu y_u fariseo nε y_u xānbate nijā bi 'yānna ra Jesús:

—Hanja _u ni xādi hingui tεn yún t'εdi y_u dāc'yεi nε i sihmε nε hin nin x_u'yε, bi 'yεmp'_u.

⁶ Bi dāh ra Jesús, bi 'yεmp'_u:

—Nu'ah_u yoho nin 'yomfεnih_u, bi 'yεmp'_u. Nε maju_uni bi man ra Isaías nangueeh_u 'b_u mim pōngahyā, bi 'yεna:

Nuya y_u jā'i nangue yá nde i εscagui,
pε maxøts'e thofo, hinga gātho mbo yá mb_ui im
bεngui.

⁷ Sāti thofo i εscagui nguetho hønt'_u

yún t'εdi zεhε i xānba _u mi'da,
i εn Ojā, bi 'yεn a ra Isaías, bi 'yεn a ra Jesús. ⁸ Gue'a
gá 'yøth_u a nguetho gá hychmb_u yún t'εdi Ojā nε
gá tēnhd_u yún nt'εdi zεhε y_u jā'i nangue yún sāt'i
y_u xaro, nε y_u tasa nε x_un ngu mi'da guí øth_u, bi
'yεmp'_u.

⁹ Nε man'da bi xi _u, bi 'yεmp'_u:

—Nε hønt'a ram fε'ts'i guí øth_u nangue yún t'εdi
Ojā, tengu 'b_u nte di muui, nguetho hønt'_u nin t'εdi
zεhεh_u guí nde guí tēnhd_u. ¹⁰ Gue'a gní festah_u rán
t'εdi Ojā bi xi a ra Moisés a guí øth_u, nguetho nu
a ra Moisés bi 'yεna: “Guí numansu ni tah_u nε ni
mbeh_u” Nε man'da ram hma bi ma: “Nu'a to'o da
zan rá ta o gue rá mbe, jatho da tho a.” ¹¹⁻¹² Pε
nu'ah_u 'dan'yo thofo guí mamhb_u ngue guí εmh_u
hing ra ts'oqui 'b_u bi yārba Ojā a mi ja ngue xtá
mbāx a rá mbe o gue rá ta n'da ran 'yoh_u. Nε hin
gá xihmb_u ngue him bi numansu yú ta 'b_u ngub_u
bi 'yøt'e. ¹³ Gue'a gní combah_u rám hman Ojā a,
nangue ni t'εc'yεi zεhεh_u guí xānbah_u mi'da y_u jā'i.

Nε xən ngu mi'da guí øthɯ, bi 'yɛmp'ɯ yɯ fariseo a ra Jesús.

¹⁴ Nε nubɯya bi zohni gätho yɯ ja'i bi 'yɛmp'ɯ:

—Dami 'yøhmbɯ, gätho ahɯ, nε dami paḥmbɯ na ga xi ahɯ ya. ¹⁵ Hin'yɯ 'bɛ'a da yɯrpɯ mbo rá mbɯi n'da, gue di ts'onba bɯ, pɛgue nu'a ní bøm bɯ ja rá mbɯi n'da gue a dí ts'onba rá ja'i n'da a. ¹⁶ Hønt'a go to'o ja yú zagu bi 'yø a dí m angä, bi 'yɛmp'ɯ yɯ ja'i a ra Jesús.

¹⁷ Nε bi 'uepɯ 'bɯh yɯ ja'i a ra Jesús, bi mbähä yú xädi bɯ ja ra ngu. Nε nubɯya bi 'yän'dɯ yú xädi:

—'Bɛ'a gue na mbøn'a ran t'uti gá ma.

¹⁸ Nε bi 'yɛmp'ɯ yú xädi bɯya:

—Ha nε ahɯ hin guí paḥmbɯ a dá mangä. Ha hin guí paḥmbɯ hin'yɯ 'bɛ'a da yɯrpɯ mbo rá mbɯi n'da, gue hinga gue'a dí ts'onba bɯ a. ¹⁹ Nguetho nu'a 'bɛ'a gätho i si n'da, hin din zəm bɯ rá mbɯi n'da, pɛ da mba bɯ rá foho n'da nε da thotheo a, bi 'yɛn a ra Jesús.

Ngubɯ bi man ra Jesús i ndepe da faḍi ngue xən ho 'bɛ'a gätho i ja ua ngue da zi n'da. ²⁰ Nε mi ɛn'a ra Jesús:

—Nu'a ní bøm bɯ rá mbɯi n'da ra ja'i, gue a dí ts'on'a n'da a. ²¹ Nguetho nubɯ ja yú mbɯi yɯ ja'i ní bøm bɯ gätho yɯ ts'on'yomfɛni, nɛ'bɯ i 'yomt'ɛni thofo n'da, nɛ'bɯ di 'yomt'ɛniba n'da ra xisu nε i 'bɯh rá xisu, nɛ'bɯ i haɕpa rá te rá mija'iu. ²² Nɛ'bɯ øt' ram fɛ, nɛ'bɯ øt' ran ts'iyate, nɛ'bɯ nzai øt ran ts'o, nɛ'bɯ i häte, nɛ'bɯ ra 'yəsä o gue ran ts'ɛya, o gue yan c'ate, o gue yan 'yɛts'i, o gue'bɯ i øt'e tengu 'bɯ hin'yɯ rán 'yomfɛni n'da. ²³ Gue'ɯ gätho ní bøm

bɛ yá mbúi yɛ ja'i nɛ gue'ɛ ní ts'onba yá mbúi yɛ ja'i
 ɛ, bi 'yɛmp'ɛ yá xádi ra Jesús.

N'da ra xisu ngue hing yɛ judío bi 'yɛc'yɛi ra Jesús

²⁴ Nu'bɛ mi jua a bin yaɥɛ yá xádi a ra Jesús, bi mbähä bɛ ra xɛqui yɛ hnini Tiro nɛ Sidón. Nɛ nu'bɛ mi dɛni hapɛ din säya bi nde ngue njon da bádi, pɛ njam'bɛ bi zä bin 'yaɣui. ²⁵⁻²⁶ Nguetho 'bex bi zøm bɛ n'da ra xisu mi 'bɛ a n'da rá t'ixu min 'youi ra zɪthu. Bi zøm bɛ ngue ya xí 'yøde nangue rá ts'edi ra Jesús. Nu ra xisu, hin ma mijudíohe a, ra mɛngu bɛ ra xɛqui Sirofenicia. Bin danyahmu bɛ ja rá gua ra Jesús nɛ nts'edi bi 'yäp ra mate ngue da hyønba thi a ra zɪthu in 'youi a rá t'ixu. ²⁷ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Hin nin säui ga øt'a a guím ma nguetho him ma mɛnguhɛ. Tenguthoho bɛ ja n'da ra ngu hin rán sähu rá mbúdi da t'in ɛ yɛ t'ɛ'yo, yá mbúdi ɛ go yɛ t'ɛhni, bi 'yɛmbi.

²⁸ Bi dɔ a ra xisu bɛya:

—Majuɔni guím ma, gra Hmu, pɛ nɛ'ɛ yɛ t'ɛ'yo i sip yá xɛni yɛ ts'ant'ɛ i hɛpɛ 'bimɛxa.

²⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Xɛn ho ngue ngubɛ gá bɛni, janangue nu ra zɪthu min 'youi ni t'ixu ya bi bøni. Ni mba ya.

³⁰ Nu'bɛ mi zøm bɛ rá ngu bi nu a rá t'ixu 'bɛm bɛ ja rá oi, ya xí 'ue a ra zɪthu bɛya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohɛ i gogu nɛ i 'bare

³¹ Nɛ bi bøm bɛ ra häi Tiro a ra Jesús bi thothon bɛ ra hnini Sidón, nɛpɛ yɛ hnini ra häi Decápolis, nɛ bi zøm bɛ ja ra dɔdehe Galilea mahøn'a. ³² Bá ts'inba n'da ra gogu nɛ i 'bare, bi t'äp ra mate ra

Jesús da dospa rá yá a. ³³ Nu'a ra Jesús bi zixa ra gogu b_u ma'ueni ts'_u nguerp_u njongui 'b_uh y_u já'i, nε bi d̄imba rá saha b_u ja yá zagu, nε nu rá j̄ini bi gospa rá j̄ani. ³⁴ Nε nub_uya, bi ndøts' mahęts'i a ra Jesús nε bin gą'ts'i nε bi 'yęna:

—Efata, bi 'yęn a ra Jesús.

Nu'a i nde da ma: “Dami xoqui.”

³⁵ Nε 'bex bi xoh yá zagu, nε bi xoh rá nde nε bin yá x_un ho b_uya. ³⁶ Nu ra Jesús b_uya nts'edi bi xifi njon da xifi 'bε'a bi 'yørpe. Pε nu'b_u mi sifi hin da ma pε man'da bi ma. ³⁷ Nε gätho _u bi xifi ęmmε bi hyonya thofo _u, nε bi 'yęn'_u:

—Xøgue x_un ho tho gätho i øt'a ra Jesús. Di jap y_u gogu da 'yøhnahyá nε di japi din yá y_u gore, bi 'yęn _u.

8

Ra Jesús bi un ran ts'ihmε _u goho mahuq̄hi

¹ Nu'_u y_u pa _u, x_un ngu y_u já'i bim peti mahøn'a b_u ma'ueni mi 'b_uh ra Jesús, nε nte mi ja b_u 'bε'a da zi, nguetho ma'ueni b_u. Janangue a bi zohn'd_u yá xädi ra Jesús nε bi 'yęmp'_u:

² —Nhuęcate tho y_u já'i nguetho ná hyupa dí 'b_uhm_u ua ya, nε hin'y_u da zi. ³ Nε nu'b_u ga pεnp_u yá ngu y_u já'i ngue ban sihmε b_u masque da güent ra thuhu b_u 'yu nguetho nu'_u 'da yab_u bá nets'i, bi 'yęn a ra Jesús.

⁴ Bi dą _u yá xädi b_uya:

—Ma'ueni ua, hap_u da zä da th̄in a da zi ya 'b_ucua.

⁵ Nu ra Jesús bi 'yän'd_u:

—Hangu y_u hmε guí c_uh_u, bi 'yęmp'_u.

—Yotomhmε, bi 'yęn _u.

6 Nu ra Jesús bɥa bi xifi da hyupɥ häi yɥ ja'i. Nε bi hyaɥɥ yotomhmε bi 'yäp ra jamadi Oja nε bi xεm bɥa, bi un'dɥ yú xädi di darpa ɥ yɥ ja'i i hupɥ. 7 Nε yɥ t'uhua mi cɥ ɥ, bi japi nε bi un'dɥ yú xädi bɥa bi darpa yɥ ja'i hupɥ. 8 Gätho bin sihmε ɥ nε bin niya xɥn ho. Nε nu'bɥ mi mba ma peti ɥ bi bongui, bin ja yoto 'bɔts'e. 9 Nε nu'ɥ bin sihmε mi jua'i goho mahuahi. Nε nubɥa, bi xih yɥ ja'i da mba yú ngu. 10 Nε bi yɥrɥ ja ra mbosa ra Jesús bɥa nε yú xädi, bi zɔm bɥ ra häi Dalmanuta.

Yɥ fariseo i äp ra hmεpya a ra Jesús

11 'Bex bi zɔm bɥ yɥ fariseo bɥa bi zä ra Jesús 'bɥ majuani Oja bi un rá ts'edi nε bi 'yäp yɥ hmεpya mahɛts'i. 12 Pε nu ra Jesús bin ga'ts'i, bi du rá mbai nguetho guexta'a hingui εc'yεi gue ja rá ts'edi, nε bi 'yεmp'ɥ:

—Hanja ngue guexta'a guí äjɥ yɥ hmεpya. Majuani dí xi ahɥ hin te ma hmεpya ga ut'ahɥ ya.

13 Nε bi zopɥ ɥ bɥa, bi mba bi yɥrɥ ja ra mbosa mahɔn'a ɥ, bi mba bɥ 'danguadi.

Yú xädi ra Jesús bi xifi di jamansu nangue yún xädi yɥ fariseo

14 Pε nu yú xädi ra Jesús bi pumbɛni him bi hyax ra hmε. Nε hɔnt'a zi n'dam hmε mi o bɥ ja ra mbosa.

15 N'da ran t'uti bi xih yú xädi ra Jesús nε bi 'yεmbi:

—Dami jamansuhɥ nangue rá íxi yɥ fariseo nε rá íxi ra Herodes, bi 'yεmp'ɥ.

16 Pε yú xädi bɥa sä bin 'yεmzεhε n'da ngu n'da ɥ:

—Masque i xijɥ nguetho him bá haɥɥ ra hmε.

17 Pɛ nu ra Jesús 'bex bi baɗi ngue him mi pa
 ɱ ngue gue'ɱ yán t'ɔt'e yɱ fariseo ne'ɱ mi ten ra
 Herodes bi xifi, ne bi 'yɛmp'ɱ:

—Ha gue'a gnín 'yänhdɱ a, ngue nte bá haɱɱ
 ra hmɛ. Hin gadin 'yomfɛnihɱ, xɱm me tho ni
 mbɱihɱ. 18 Ja ni dähɱ ne hin guím bɛmhɱ 'be'a
 gá nuhɱ, ja ni zaguhɱ ne hin guím bɛmhɱ a gá
 'yøhmbɱ. 19 Ne nu'bɱ má xengä cɱt'a yɱ hmɛ dá japi
 bin xandi janague bin niya xɱn ho cɱt'a mahuɱhi
 dá 'uĩngä, ha'mi 'bøts'e yɱ xɛqui gá pethɱ taɱ.

Ne bi 'yɛn ɱ:

—'De'mayo 'bøts'e.

20 Ne nu'bɱ má xengä yoto yɱ hmɛ dá japi bin
 xandi janangue a bin niya xɱn ho goho mahuɱhi
 dá 'uĩngä, ha'mi 'bøts'e gá pethɱ yɱ xɛqui taɱ.

Ne bi 'yɛn'ɱ:

—Yoto 'bøts'e.

21 —Ha guexta'a hin guí paɱmbɱ a dím mangä, bi
 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra xädä bɱ ra hnini Bet- saida

22 Nu'bɱ mi zøm bɱ ra hnini Betsaida ra Jesús ne
 yú xädi, 'bex bá ts'inba n'da ra xädä, ne bi t'äp ra
 mate da dädi. 23 Nu ra Jesús bɱya bi benba rá 'ye
 ra xädä ne bi zix bɱ ma'ueni ts'ɱ ra hnini. Bi zorpa
 yú dä ne bi därpa yú xidä, ne nubɱya bi 'yän 'bɱ in
 nu ts'ɱ ran nequi. 24 Ne nu'bɱ min hannu ra xädä bi
 'yɛna:

—Dín nugä yɱ ja'i ya, ɛna yɱ za, pe i 'yo, bi 'yɛna.

25 Ne bi därpa yú dä mahøn'a ne bi japi bi nu
 xɱn ho ran nequi bɱya. 26 Ne nu ra Jesús bɱya bi
 mbenpɱ rá ngu bi 'yɛmbi:

—Hin gui mba b_u hnini nε njo'o to gui xifi nanguε a dá øt'e'e, bi 'yεmp'a mí xädä.

Ra Pedro bi ma gue gue'a rá Thahni Oja a ra Jesús

²⁷ Nε nu'b_u mi bøm b_u ra hnini Betsaida a ra Jesús nε yú xädi, bi mbähä b_u ja y_u hnini ra xεqui Cesarea Filipo. Nu'b_u mi mba b_u 'yu bi 'yän'ndu yú xädi nε bi 'yεmp'ε:

—'Bε'a i man y_u ja'i nanguεcä, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁸ Nε nu'ε bi dätı:

—Ən ε 'da y_u ja' i gue'e grá Xuua Nxixya. Nε nu'ε mi'da i εn ε gue'e grá Elías. Nε mi'da i εn ε, gue'e 'da ε y_u pøngahya mi 'b_uh maya'b_u, bi 'yεn ε yú xädi.

²⁹ Nu ra Jesús bi 'yänzεε yú xädi mahøn'a:

—Xi ah_u, 'bε'a guí mamhb_u nanguεcä.

'Bex bi dā a ra Pedro, bi 'yεmbi:

—Nu'i gue'e grá Cristo, rá Thahni i Oja, bi 'yεn'a.

³⁰ Nε nu'a ra Jesús bi hεcua yú xädi ngue hin da ma to'o a.

Bi man ra Jesús nanguε rán dątezεε

³¹ Nu ra Jesús bi dε'mi bi xi ε yú xädi 'bε'a da t'ørpe ngue gue'a bin ja' i ua ja ra ximhäi a, nε bi xi'ε ngue hin da numanho ma ngurbihe y_u dąc'yεi, nε y_u ngurba mbäja nε y_u xänbate nija, nε bi xi ε jatho da nu xən ngu ran εnbi nε da tho, nε da dąmbεni 'b_u ná hyupa. ³² Nε bi xifi xən ho 'bε'a da t'ørpe, hin'y_u 'bε'a bi gøn'du. Pε nu ra Pedro bi zixmanhε nε bi hεcpi, bi 'yεmbi:

—Njon gui japi da bεnt'i i, damin yaņi, bi 'yεmbi.

³³ Nu ra Jesús bi hyand b_u mi 'bäh mi'da yú xädi 'b_u mi 'yεmp'a ra Pedro:

—Dami 'uegue nangué ma hmigä grá zïthu Satanás. Nu'i hingui sä guim bɛni tengu im bɛn Oja, hɔnt'a guím bɛn a guín nu ua ja ra ximhäi, bi 'yɛmbi.

³⁴ Nu'a ra Jesús bɛya bi zohn'dɛ yɛ ja'i nɛ yá xädi nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

Hɔnt'a go to'o i nde da dɛngui, hin da zän zɛhɛ 'bɛ'a da 'yɔt'e nɛ da hyät yɛn ɛnbi madague da tho, nɛ da bɛni tengu díɛm bɛngä. ³⁵ Nguetho nu'ɛ to'o i su da du nanguécä, pɛ gätho yɛ pa da nu ran ɛnbi mazäi ɛ, pɛ nu'ɛ hingui su da du nanguécä nɛ nangué mam hmangä, gätho yɛ pa mazäi dim 'bɛ ɛ. ³⁶ Hin'yɛ 'bɛ'a xɛn ho da nu ɛ yɛ ja'i 'bɛ xti pɛti gätho 'bɛ'a i ja ua ja ra ximhäi, nɛ hɔnt'a ran ɛnbi mazäi da nu ɛ. ³⁷ Hin'yɛ 'bɛ'a sä da 'yɔt'a n'da ra ja'i ngue da 'yɛna di pɔsɛ rá te, bi 'yɛn a ra Jesús.

³⁸ Nɛ xɔ bi 'yɛna:

—Nɛ nu'a to'o i pɛ'ts' rá sä nanguécä nɛ nangué mam hmangä bɛ 'bɛ ɛ hingui ɛc'yɛi Oja, nɛcä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, xín ga ɛmbi ma t'ɛhni 'bɛ rán zɛgui ra pa a, 'bɛ bá pengä mahɔn'a. Nɛ din jagä rá ts'ɛdi ma Ta bɛ mahɛts'i nɛ gätho yúm 'bɛhni ban 'yohe 'bɛ bá ɛcä mahɔn'a, bi 'yɛn a ra Jesús.

9

Ra Jesús bim pä a n'da ora bɛ ja ra nyuni

¹ Nɛ man'da bi xi ɛ, bi 'yɛmbi:

—Majuɛni dí xi ahɛ, 'bɛ i 'da ahɛ ngue hin gni tuhɛ 'bɛ bi dɛ'mi di manda ua rá ts'ɛdi Oja.

² Nu'bɛ mi tho'a n'dato pa xím man ra Jesús na, bi zixa ra Pedro nɛ'a ra Jacobo nɛ ra Xuua bɛ ma'ueni bɛ bí ja n'da ra t'ɔhɔ xɛn hɛts'i. Nu'bɛ mí zɔm bɛ, bi nu yá xädi bim pä'a ra Jesús. ³ Nɛ rá pahni bim pädi

bi fεxni, nε εmmε bi t'axqui xinda gue'ε gätho mi'da t'εmbi xεn t'axi. ⁴ Nε bi nequi bε ra Elías n'youi ra Moisés, bin yāhε ra Jesús, mi 'bεh maya'bε ε. ⁵ Nu ra Pedro bεya bi xih ra Jesús:

—Ma xänbate i, xεn ho ngue gätho dí 'bεhmbε ua ya, bi 'yεna. Ga høhmbe hyu yε t'εngu. N'da'e nε n'da Moisés, nε n'da Elías, bi 'yεna.

⁶ Ngubε bi ma nguetho him mi pādi 'bε'a bi ma nguetho εmmε bi mbidi. ⁷ Nε nubεya, bá εh yε güi bi gomp'ε mi 'bā ε nε bi 'yø a n'da ra nde ε ngue bin yā bε ja yε güi, bi 'yεna:

—Guehna ma Ts'ant'ε εmmε dadí huεqui, dami 'yømanhohε 'bε'a da man na, bi 'yεn a ra nde bin yā.

⁸ Nε nu'bε min hannι ε yá xādi ra Jesús, njon mam bi nu, hønt'a ra Jesús bi nu i 'bāpε.

⁹ Nε nu'bε mi gapε ja ra t'øhø, bi 'yεmp'ε yá xādi ngue njo'o to da xifi 'bε'a xi nu bε, jague'bε bi dāmbεnιε a ra Jesús gue nu'a bin jā'i ua ja ra ximhäi a. ¹⁰ Janangue a bi bεntho a ram hma bi sifi nε him bi ma. Nε bin 'yänzehε nε bin 'yεmp'ε:

—Bε'a ní mba a ram hma bi ma ra Jesús ngue da dāmbεni.

¹¹ Nε bi 'yän'na ra Jesús ε bεya:

—'Bε'a ní mba a i man yε xänbate nijā ngue jatho duam 'bet'o ra Elías nε m'βεjua ra Cristo, bi 'yεmbi.

¹² Mi dā a ra Jesús, bi 'yεmp'ε:

—Majuçani im man ε, bam 'bet'o ra Elías di hoqui gätho 'bε'a ja ua. Nε ha guím bεmhbε 'bε'a man rām hman Ojā ngue din ja bεya, ngue da zøh man'da din jā'i ua ja ra ximhäi, da nu xεn ngu ran εnbi nε da t'εmbi nte di muui. ¹³ Pε dí xi ahε ngue bi zøcua a gue bi thocpa rá 'bεfi ra Elías, nε bi 'yørpe gätho

mí ndese yu ja'i da 'yørpe, tengu nt'o't'i nangue a, bi 'yɛna.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'uhni min 'youi ra zĩthu

¹⁴ Ne nu'bɛ mi zøpɛ 'bɛh mi'da yú xádi bi nu n'da munts'i yu ja'i ngue madi thɛ'ts'ɛ. Ne nu'ɛ 'da yu xänbate nijä ngue madin junthɛ yú xädizehe ra Jesús. ¹⁵ Gätho yu ja'i mi 'bɛpɛ bi hyonya thoho 'bɛ min nu ba ɛpɛ ra Jesús ne bin 'yɛmp'ɛ: “Bɛ'a din ja ya.” Ne 'bex bin tihi bi mba bí zɛngua. ¹⁶ Ne nu ra Jesús bi 'yän'dɛ ne bi 'yɛmp'ɛ:

—'Bɛ'a gue gnín junthɛ, bi 'yɛmp'ɛ.

¹⁷ 'Bex bi dɔ a n'da ran 'yohɛ mín 'yohɛ yu ja'i:

—Xänbate i, nugä bá sigä ua n'da ma ts'ant'ɛ ngue in 'youi ra zĩthu di japi i gore. ¹⁸ Ne hønɛ go hapɛ i sits'i, ne i hua'ts'i, ne i pøn yu fɛgui rá nde bɛya. Ne di cuxt' yú ts'i ne di bɔcabi. Ne dá xi ɛ ni xádi bɛya gue da hyønba thi ra zĩthu pɛ him bi zä, bi 'yɛn'a.

¹⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu'ehɛ guexta a hin guí ɛc'yɛihɛ 'bɛ'a dí xi ahɛ. Ha'mi pa ngue ga tøp'a thoho ahɛ ngue gui 'yɛc'yɛigahɛ. Nu'a ni ts'ant'ɛ ba singa ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁰ Bá ts'i bɛya. Nu'a ra zĩthu 'bɛ mi nu ra Jesús 'bex bi dexa häi ra ts'ant'ɛ min 'youi. Ne nu'bɛ mi zo bɛ häi din dɔn bɛya, ne i pøn yu fɛgui rá nde.

²¹ Nu ra Jesús bi 'yän'na rá ta ra ts'ant'ɛ:

—Man jam'bɛ bi mbɛdi.

Bi dɔ a rá ta ra ts'ant'ɛ bɛya:

—Bi mbɛ 'bɛ min t'uhni. ²² Ne xɛn ngu yu nidi di japi i apɛ ja ra sibi nɛpɛ po ra dehe 'bɛ i 'yo bɛ, i nde dí du a. Nu'bɛ da zä, dami zɛc'be gui huɛga'be, bi 'yɛmbi.

23 Nu ra Jesús bi dądi:

—Hąhą, nu'bu guí ęc'yei gue i ja ma ts'edi. Gątho din ja a da nde n'da ra ja'i 'bu i ęc'yei i ja rá ts'edi Oja, bi 'yęmbi.

24 Nu'a rá ta ra t'uhni 'bex bi dąti nts'edi:

—Majuąni dí ęc'yei pe dami jaqui man'da ga ęc'yei xun ho, bi 'yęna.

25 Ne min nu ra Jesús, man'da ni zotho yu ja'i, janangue a 'bex bi hyon a thi ra zıthu min 'youi ra ts'unt'u, bi 'yęmbi:

—Grá gore zıthu ne grá gogu, dami pøm bu ne him man gui carpu rá mbui na ra ts'unt'u, bi 'yęmbi.

26 Ne nu'a ra zıthu bi mbafi ne nts'edi bi huąspa rá ja'i ra t'uhni, ne bi bøm buya. Nu'a ra t'uhni bi gohi tengu 'bu xi du. Ne xun ngu ęna: “Bi du.” 27 Pe nu'a ra Jesús bi benba rá 'ye, ne bi xots'i, ne bim 'bäh ra t'uhni buya.

28 Ne bi mbähä yá xädi ra Jesús bu ja ra ngu buya. Nu'bu mi zøm bu bi 'yän bu ma'ueni ts'u:

—Hanja him bi zä dá hømhbę thi ra zıthu min 'youi ra t'uhni, bi 'yęn'u yá xädi.

29 Ne nu ra Jesús bi 'yęmp'u:

—Nuna ra zıthu tengu na, hin da zä gui hyømhbę thi 'bu hinga m'bet'o gui 'ye't' nin sihmehę ne ęmme gan yađu Oja, bi 'yęmp'u yá xädi ra Jesús.

Ra Jesús im ma mahon'a rán dąte

30 Nu'bu mi bøm bu ra Jesús ne yá xädi, bi mbähä bu Galilea, ne nu ra Jesús njom bi ndepe da bądi ngue i 'yo bu. 31 Nguetho mí xänba yá xädi ne mí ęmbi:

—Nugä nque dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bu ja yá 'ye yan 'yohę ne da thogä. Ne nu'bu

dá tu, ga th̄amb̄enigä 'b̄u na hyupa. ³² P̄ε nu yá xädi him bi b̄adi 'b̄e'a nam b̄øn'a bi ma ne mí su da 'yänni.

Nu'a i nde dim 'bet'o din 'ȳε̄ε thoho a

³³ Nε bi z̄øm b̄u Capernaum b̄aya. Nε nu'b̄u mi z̄øm b̄u ja yá ngu, nu ra Jesús bi 'yän 'd̄u yá xädi:

—'B̄e'a gnín junth̄u b̄u 'yu.

³⁴ Nε him bi d̄a ɱ nguetho xin junt p̄u 'yu, xin 'yänni nangue'a to'o dim 'bet'o. ³⁵ Nu'b̄u min säya ra Jesús,

—Bá th̄amhb̄u ua, bi 'ȳemp'ɱ 'de'mayoho yá xädi. Nε nub̄aya bi 'ȳemp'ɱ:

—To'o nde di nḡurbi da 'ȳõt'e ngue dim 'bejua thoho ne din 'ȳε̄ε nangue gätho ɱ mi'da, bi 'ȳɛn'a ra Jesús.

³⁶ Nε nub̄aya bi japi dim 'bä inde n'da ra t'ɱhni, ne bi dospa rá x̄ixi ne bi 'ȳemp'ɱ:

³⁷ —Nu'a te'o i simanho n'da ra t'ɱhni nangue ma thuhugä, necä i simanhogui. Nε nu'a to'o i simanhogui, hinga h̄ongdä i simanhogä a p̄ε ne'a Ojã bá p̄engä ua i simanho a, bi 'ȳɛn a ra Jesús.

Nu'a i t̄en rá ts'edi ra Jesús r̄ám f̄äts'iu i a

³⁸ Nu ra Xuua bi 'ȳemp'a ra Jesús:

—Xänbate i, xtán nuhe n'da ran 'yoh̄u i nd̄øn'na ni thuhu 'b̄u i h̄øn a thi ȳu z̄ı̄thu in 'youi 'da ȳu j̄a'i, ne dá h̄εcpahe, nguetho hin d̄ın 'yoh̄u.

³⁹ P̄ε nu ra Jesús bi 'ȳemp'ɱ:

—Nde'b̄u hin xqui h̄εcpah̄u nguetho hin di c'aman'ugä to'o øt' ȳan t'øt'e mixte nangue ma ts'etigä. ⁴⁰ Nε nu'ɱ to'o i 'b̄u i ngue him man s̄uɱh̄u, gue'ɱ mam f̄äts'ih̄u ɱ. ⁴¹ H̄ønt'a go te'o di 'da ah̄u ts'ɱ ra dehe ngue i p̄adi guí t̄engah̄u, majuɱni dí xi ah̄u

i ja 'bɛ'a di un Oja a nangué ran ho bi 'yøt'ahɯ, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nu'a da 'yøt' ran ts'o xɯn ngu ran ɯnbi da nu a

⁴² Nɛ xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Hønt'a te'o di 'bɛpi da 'yøt' ran ts'o n'da ra t'ɯhni i ɛc'yɛigui, xɯn ɯtho ran ts'ɛmbi da nu a. Man'da xɯn ɯ xinda gue'bɯ da thurpi rá 'yɯga bɯ ja ra do ngue ra jɯni xɯn hyɯ, nɛ da t'ɛn bɯ mbonthe ja ra deǰa. ⁴³ Nu'bɯ ni 'yɛhɯ di ja ahɯ gui 'yøthɯ ran ts'o, xɯn ho 'bɯ gui 'yøthɯ tengu 'bɯ gui hyɛjɯ. Madague gan do'yɛhɯ pɛgue gui tɪmhɯ ra te mazai, xinda gue'bɯ di ja yoho ni 'yɛhɯ nɛ gui nuhɯ ran ɯnbi mazai guɛpɯ ja ra sibi njam'bɯ i huɛt'i. ⁴⁴ Xɯn ɯtho guin nuhɯ bɯ 'bɯ, tengu tho 'bɯ i sa a ni ngøhɯ yɯ zu'uɛ, nɛ njam'bɯ din hɛ a dí zapi gätho yɯ pa, nɛ tengu 'bɯ n'da ra sibi njam'bɯ da huɛt'i.

⁴⁵ O nu'bɯ ni guahɯ di ja ahɯ gui 'yøthɯ ran ts'o, xɯn ho 'bɯ gui 'yøthɯ tengu 'bɯ gui hyɛjɯ. Madague gan doguahɯ pɛgue gui tɪmhɯ ra te mazai xinda gue'bɯ di ja yoho ni guahɯ nɛ gui nuhɯ ran ɯnbi mazai. ⁴⁶ Xɯn ɯ tho guin nuhɯ bɯ 'bɯ, tengu tho n'da ra dü ngue 'bɯh yú zu'uɛ sap yú ngø nɛ njam'bɯ din hɛ a ni zapi gätho yɯ pa, nɛ tengu 'bɯ n'da ra sibi njam'bɯ da huɛt'i.

⁴⁷ O nu'bɯ ni dähɯ di ja ahɯ gui 'yøthɯ ran ts'o, xɯn ho 'bɯ gui 'yøthɯ tengu 'bɯ gui hyähmbɯ. Madague gan 'dadä thohohɯ, pɛgue gui cɯthɯ bɯ di manda rá ts'edi Oja, xinda gue'bɯ di ja yoho ni dähɯ nɛ gui nuhɯ ran ɯnbi mazai. ⁴⁸ Xɯn ɯ tho guin nuhɯ bɯ 'bɯ, tengu tho n'da ra dü ngue 'bɯh yú zu'uɛ sap yú ngø nɛ njam'bɯ din hɛ a ni zapi gätho yɯ pa, nɛ tengu 'bɯ n'da ra sibi njam'bɯ da huɛt'i.

49 Gätho ah_u din ja ah_u y_un _unbi 'dahma gui p_omanhoh_u, tengu tho _u y_u 'b_ots'e din t'un Oj_a i pa ma japi ra _u ngue da b_omanho. 50 Nu ra _u x_un ho. P_e nu'b_u bi 'b_eh rá ts'edi ya hin'y_u 'b_e'a sä dín hoqui. N_e ngutho ah_u o guidi jaf_u gui 'b_ehmb_u ran ho i ja ah_u. P_e guim 'b_umanhoh_u ni mija'ih_u.

10

Ra Jesús bi ma njon da hyeh rá xisu

1 Nu'b_u mam bá _ep_u Capernaum ra Jesús bi z_om b_u ra x_equi Judea, n_e bin 'yo b_u rá ny_ani ra häi Judea n_ep_u 'danguadi ra d_athe Jordán. Bi mb_uh y_u j_a'i bim p_eti mah_on'a b_u mi 'b_ah ra Jesús, n_e bi x_anbi mah_on'a tengu nz_ai mi _ot'e. 2 N_e nu'b_u mi z_om b_u y_u fariseo, bi 'y_an 'b_u da z_a da hyeh rá xisu n'da ran'yoh_u, nguetho i nde da d_inbi 'b_e'a dí y_ap'a ra Jesús. 3 Nu'b_u mi d_a a ra Jesús:

—'B_e'a mam b_u ja rán t'edi ra Moisés nanguie ran hy_egui.

4 Bi d_a'_u y_u fariseo b_uya:

—Nu ra Moisés bi ma ngue nu'b_u n'da ran 'yoh_u in nde da hyeh rá xisu, da t'ørpa ra s_ocu_a ngue ran xuni.

5 Nu'b_u mi d_a a ra Jesús bi 'y_emp'_u:

—Nanguie'a x_um m_e ni mb_uih_u jananguie a gue a ran t'edi bi man ra Moisés a. 6 P_e nu'b_u rá mb_udi ra ximhäi, Oj_a bi z_ana n'da ran 'yoh_u n_e rá xisu. 7 Jananguie a nu'b_u n'da ran 'yoh_u da zin a n'da ra xisu him man i 'yo rá g_üenda rá ta o gue rá mbe, 8 p_egue dim 'b_uhmi rá xisu n_e din ja tengu 'b_u n'dan j_a'itho. Nu mam 'b_et'o mí yonj_a'i, p_e nu'b_u bi zini

din ja tengu 'b_u n'dan ja'itho. ⁹ Nε nu' _u di pεnba Oja _u, njon da zä di xunba _u, bi 'yεn a ra Jesús.

¹⁰ M'bejua bi zøm b_u ja n'da ra ngu nε bi 'yän'du yú xädi:

—'Be'a nam bøn a gám ma, bi 'yεn _u.

¹¹ Nu ra Jesús bi 'yεmp'_u:

—Gätho te'o da hyeh rá xisu nε da zim man'da, nu'a øt' ra 'yomt'εni a. ¹² Nε ngutho n'da ra xisu 'b_u da hyeh rá ndø nε da zim man'da ran 'yoh_u nε'a øt' ra 'yomt'εni a, bi 'yεn a ra Jesús.

Nu ra Jesús i numanho y_u t'uhni

¹³ Nu' _u 'da y_u ja'i bi zix yú t'uhni b_u 'b_uh ra Jesús, i ndepe da dospa yú yä. Pε nu yú xädi bi hεcpa _u ngue hin da zix y_u t'uhni b_u 'b_uh ra Jesús. ¹⁴ Nu'b_u mi nu ra Jesús 'be'a bi 'yøt' yú xädi bin cuε b_uya, nε bi 'yεna:

—Dami jaf_u y_u t'uhni ba thocua, 'yo gui corpah_u b_u, nguetho hønt'_u to'o da gohi tengu n'da ra t'uhni ngue din unse di manda rá ts'edi Oja, da y_urp_u di manda rá ts'edi Oja _u. ¹⁵ Majuani dí xi ah_u, nu'b_u hin gui cohmb_u tengu n'da ra t'uhni hin da zä gui c_uth_u b_u di manda rá ts'edi Oja 'b_u, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁶ Nε nub_uya i thεx'_u y_u t'uhni nε bi dospa yú yä nε bi 'yäp räm fäts'i Oja nanguε _u.

Ra mεmbeti ts'unt'_u bi si a ra te mazqi

¹⁷ Nu'b_u mi bøn'a ra Jesús b_u mí 'b_ui, 'bex bá ε a n'dihi n'da ra ts'unt'_u. Bi z_urp_u 'yu, bin danyahmu b_u ja rá gua ra Jesús nε bi 'yεmbi:

—Hoga xänbate i, 'be'a ga øt'ä ngue din jagä ra te mazai, bi 'yεn a.

18 —Ha guím bɛni 'bɛ'a guím ma ngue guí ɛngui xɛn hogui. Nguetho hɔnt'a Oja xɛn ho. 19 Ha guí pɔ ɛ yún t'ɛdi Oja ngue i ɛna: “O guí 'yomt'ɛni, o guí hɔcpa rá te ni mijá'iuu, o guím pɛ, o guí man yɛ fɛhni, hin gan siyate, nɛ gui numansu ni ta nɛ ni mbe, nɛ gue'a man yɛn t'ɛdi a,” bi 'yɛn a ra Jesús.

20 Nɛ bi dɔ a ra ts'ant'ɛ bɛya:

—Xänbate i, gätho yɛn t'ɛdi dá øt'ä gue'bɛ go man t'uhniɡä.

21 Nu ra Jesús ɛmmɛ bi huɛc 'bɛ min hyɛtui nɛ bi 'yɛmbi:

—I ja a man'da di 'bɛdi gui 'yøt'e. Ni mba, bá pä 'bɛ'a gätho i ja i, nɛ gui darpa yɛ hyoya ni mbɛti bɛya. Nɛ din ja a 'bɛ'a m'bɛ'ts'i bɛ mahɛts'i gue di muui. Nɛ nubɛya ba ɛhɛ gui tɛngui, nɛ gui hyät' yɛn ɛnbi madague gui tu, bi 'yɛmbi.

22 Pɛ nu ra ts'ant'ɛ bi du rá mbɛi 'bɛ mi 'yø a bi man a ra Jesús nguetho ɛmmɛ ra mɛmbɛti a. Janangue a bi 'uetho.

23 Nu ra Jesús bi hyant'ɛ gätho mi 'bäpɛ nɛ bi xih yá xädi bɛya:

—ɛmmɛ xɛn hɛi n'da ra mɛmbɛti da yɛrpɛ di manda rá ts'ɛdi Oja, bi 'yɛna.

24 Nɛ nu yá xädi bi hyonya thoho a bi man ra Jesús. Pɛ nu ra Jesús xø bi 'yɛmp'ɛ yá xädi mahøn'a:

—Ma zɛ t'uhni ahɛ, xɛn hɛi da yɛrpɛ di manda rá ts'ɛdi Oja n'da 'bɛ i hu rá mbɛi nangue ra mbɛti.

25 Man'da hingui hɛi ra camello da yɛrpɛ ja rá zagu ra 'yofani, xinda gue n'da ra mɛmbɛti da yɛrpɛ di manda rá ts'ɛdi Oja, bi 'yɛmp'ɛ.

26 Nɛ xø man'da bi hyonya tho ɛ yá xädi nɛ bin 'yɛmzɛhɛ ɛ:

—To'o maha da zä da dɪn a ra te mazai 'bɛ, bi 'yɛn
ɛ.

²⁷ Nu ra Jesús bin hyɛthɛ yú xädi nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Hingui sä da dɪnɛ ra te mazai n'da ra ja'i pɛ nu
Oja gätho da zä da 'yɔt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸ Nu ra Pedro baya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Nugähe, gätho 'bɛ'a mi jaje xtá sohmbɛ nɛ dá
tɛn'nahe.

²⁹⁻³⁰ —Majuani, ɛn a ra Jesús, nɛ dí xi ahɛ ya,
hɔnt'a go to'o bi zoh rá ngu, o gue yú cu, o gue rá
ta, o gue rá mbe, o gue rá xisu, o gue yú t'ahni, o
gue yú häi, ngue da dɛngui, pɛ ɛmmɛ man'da xɛn
ngu din ja ngue yú ngu, o gue yán 'yohɛ, o gue yán
ju, o gue yú mbe, o gue yú t'ahni, o gue yú häi, xinda
gue ɛ gätho mi ja mam 'bet'o, pɛ nɛ'ɛ yɛn ɛnbi da nu,
nɛ da nu ran ho gätho yɛ pa mazai 'bɛ rán zɛgui ra
pa. ³¹ Nɛ xɛn ngu ɛ mi 'bet'o dim 'bejua nɛ nu'ɛ mi
'bejua dim 'bet'o ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma mahɔn'a rán dɔte

³² Nu'bɛ mi mba bɛ 'yu Jerusalén ra Jesús, xɛn
ngu yɛ ja'i bi dɛnni. Nu ra Jesús mi 'bet'o, min
'yohɛ yú xädi, nɛ mí 'bejua yɛ ja'i. Nɛ min su ɛ yú
xädi, midi hyonya thoho ɛ ngue nde da mba bɛ
Jerusalén ra Jesús. Nɛ nu ra Jesús bi zix bɛ ma'ueni
ts'ɛ yú xädi nde da xifi 'bɛ'a da t'ørpe. ³³ Nɛ bi
'yɛmp'ɛ:

—Nuya ná mbähä bɛ Jerusalén. Nɛ nugä ngue
dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bɛ 'bɛh
yɛ ngurpa mbäjä nɛ'ɛ yɛ xänbate nija, nɛ da 'yɔrcä
ran juanbi ɛ ngue ga tu, nɛ di dägä bɛ 'bɛ ɛ him
ma mijudíohɛ. ³⁴ Nɛ da mba nthengui nɛ da mba
m'bɛ'migui, nɛ da mba nts'ots'igä, nɛ da thogui. Pɛ
nu'bɛ ná hyupa ga thambɛnigä, bi 'yɛmp'ɛ yú xädi.

Äh ra mate ra Jacobo ne ra Xuua

³⁵ Nu ra Jacobo ne ra Xuua, yá ts'unt'u ra Zebedeo, man'da bi hyäm b_u mí 'bäh ra Jesús ne bi 'yεmbi:

—N'da ra mate dí nde ga ä'a'be.

³⁶ Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—'Be'a guí nde ga øt'auí.

³⁷ Ne bi 'yεmp'u b_uya:

—Dí nde'be 'darp_u ga huhmb_u ngue 'da xtá hutho'be b_u ja ni mεxa 'b_u gán ts'ut'abi, bi 'yεmbi.

³⁸ Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Nu'auí, hin guí pähmi 'be'a nam bøn'a guí ähmi. Ha da zä ne'auí guí säui ran unbi ga sägä. Ha da zä ne aui guí hyät'ui ra dumbui ga hät'ä.

³⁹ —Da zä, bi 'yεn u.

Ne nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Majuani, nu ran unbi ga sägä guí säui a, ne nu a ra dumbui ga hät'ä ne aui guí hyät'ui a. ⁴⁰ Pe hinga gue'a man t'εdigä gam mangä to'o dan hyuhmbe b_u ja ma mεxa. Pegue gue'a Ojä di un ran t'εdi to'o xan zänni, bi 'yεn a ra Jesús.

⁴¹ Nu'b_u mi 'yø u yá mixädih_u 'be'a bi man ra Jacobo ne ra Xuua, bi mb_udi bin cuε u. ⁴² Janangue'a nu ra Jesús bi 'yεmp'u gätho 'de'mayoho yá xädi b_uya:

—Nu'u i ja yá ts'edi ua ja ra häi εmme xun hei i ørpa u to'o di manda u, ne εmme din 'yεx'u. ⁴³ Pe nu'ah_u hinga ngub_u guí 'yøth_u. Pe hønt'a go to'o da nde din ja rán t'εdi xun ho, pegue jatho din 'yεhe ngue gätho mi'da. ⁴⁴ Ne nu'b_u 'b_u a n'da ah_u ngue i nde dim 'bet'o, pegue din 'yεhe thoho ngue gätho mi'da. ⁴⁵ Tengu thohogä, ngue dán ja'igä ua ja ra

ximhäi, him bá εcä ngue dam hmugä, pε bá εcä ngue dan 'yεhe thohogä, nε ga dä ma te gan yaŋba yú te y_u ja'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc'a ra xädä i Bartimeo a

⁴⁶ Nε mi thop_u ja ra hnini Jericó ra Jesús nε yú xädi, n'yoh_u x_un ngu y_u ja'i. Nε mi hup_u nden'yu n'da ra xädä rá thuhu ra Bartimeo, rá ts'unt'_u ra Timeo. Mí äh ra mbeti a. ⁴⁷ Nε nu'b_u mi 'yøde ngue gue'a ra Jesús ra mεngu Nazaret ní mba b_u, bi mba't'i, bi 'yεmbi:

—Hague Jesús, rá m bom'beto i ra David, dami huεgui, bi 'yεna.

⁴⁸ Pε nu y_u ja'i bi hεcpi, bi xifi din hε. Pε nu'a ra xädä man'da nts'edi mbafi:

—Rám bom'beto i ra David, dín ja a nin huεcate nanguécä, bi 'yεna.

⁴⁹ Nu ra Jesús bim 'bäh p_uya, bi zohna ra xädä. Nu y_u ja'i mí 'bejua bi xi a ra xädä:

—Dami ndants'i, gan johya, nguetho in zon'na i ra Jesús, bi 'yεmp'_u.

⁵⁰ Bi tonts'a rá coto ra xädä b_uya, bi ndants'i nε bi mba b_u mi 'bäh ra Jesús. ⁵¹ Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—'Bε'a guí nde ga øt'a i.

Nε nu ra xädä bi 'yεmbi:

—Xänbate i, dí nde gui xoga ma dä.

⁵² Nε nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ni mba, bi zä i nguetho gá 'yεc'yεigui, bi 'yεna.

Nε 'bex bin zø yú dä nε 'bex bi dεn b_u ni mba ra Jesús.

11

Bi hyux ra buru a ra Jesús nε bi t'εspi

1 Nε mi ts'utho da zøm bu Jerusalén ra Jesús ne u mín 'yohu. Bin 'yo bu hämbu ra hnini Betfagé ne ra hnini Betania, hεrpja ra nyuni Olivos. Ne nubaya bi mbεhn'du yoho yá xädi ra Jesús.

2 —Ni mbε nu njon nu bí ja ra hnini ne nu'bu gá sømmi, gui tımmi bu n'da ra buru nthat'i ngue njo'o to xíhyux'a n'dandj, ne gua xoc pəya ne gua siui ua.

3 Nε nu'bu da t'εn'au: “Hanja ngubu gui øt'ui,” bu da t'εn au, gui 'yεnui: “Nu'a ra Hmu i honi ne xø ba si'be ua mahøn'a,” gui 'yεnui, bi 'yεn'a ra Jesús.

4 Nε bi mba buya, ne bi dım bu a ra buru, nthat'i bu ja ra goxthi nguepu i thoh ra 'yu. Ne bi xoc bu buya.

5 Nu'u mi 'bupu bi 'yεn'u:

—'Be'a gui øt'ui bu, hanja gui xocui ra buru.

6 Nu'u yu xädi bi dat'u ne bi xifi tengu xi xih ra Jesús.

—Dami sixui 'bu, bi t'εmp'u yu xädi buya.

7 Bá ts'inba a ra buru a ra Jesús buya ne bi mbøh yá coto u bá si ra buru, ngue bi gəspi ne bi hyuxa ra Jesús buya. 8 Ne'u yu ja'i bi mbøh yám 'bexøts'e pahni bi xımba bu 'yu, ne nu'u mi'da yu ja'i bi xεc yu paxi ne bi mbøcpa bu ja ra 'yu.

9 Nu'u mi 'bet'o bu ní mba a ra Jesús, ne u mi 'bejua, gätho í mba u bi 'yεn'u:

—Majapi a bá penhd Oja, bi 'yεn u. 10 Din ts'ut'abi a tengu tho ma mbombøtahe ra David. Mixte rá ts'edi Oja, bi 'yεm bu ní mba u.

11 Bi yuthu bu Jerusalén ra Jesús buya. Ne bi yurpu ja ra danija, ne bi nu 'be'a gätho i t'ørpu ne bi bøm buya nguetho ya bin de. Bi mba bu ra hnini Betania ne u 'de'mayoho yá xädi bi mbähä.

Ra Jesús him bi numanho ra za him mi zɔh yú ndät'ä

¹² Nu'bɛ mi hyax bɛya bi bɔm bɛ Betania ra Jesús, bi mbeng bɛ Jerusalén. Nɛ bin tumanthuhu bɛ 'yu a. ¹³ Nɛ mi hant'a n'da ra za ja yú paxi, bi mba da nu 'bɛ i zɛpɛ yú ndät'o. Pɛ nu'bɛ mi zɔm bɛ, nte bi dɔm bɛ, hɔnt'ɛ yú xi nguetho hinga gue'ɛ yɛ pa i zɔh yú ndät'o, nɛ säti tho ja yú xi. ¹⁴ Nu ra Jesús bɛya bi 'yɛmp'a ra za:

—Nɔam'bɛ to da zi mahɔn'a ɛ ni ndät'o, bi 'yɛmbi. Nɛ bi 'yɔh yú xädi a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi hyɔn a thi ɛ yɛ mbä nɛ ɛ yɛ däi bɛ ja ra dɔniɔ

¹⁵ Nɛ bi thopɛ Jerusalén ra Jesús nɛ yú xädi. Nɛ bi yɛrɛ ja ra dɔniɔ mahɔn'a. Nɛ bi hyɔn a thi gätho yɛ mbä nɛ yɛ däi mi 'bɛrɛ. Nɛ bi ndɔnba yú mɛxa yɛm pämbeti nɛ yɛn thuts'i yɛ mbät'azɛ. ¹⁶ Nɛ njon di japi da thopɛ niɔ 'bɛ i tu yú 'bɛni. ¹⁷ Nɛ bi 'yɛmp'ɛ yɛ jɔ'i bɛya:

—Ha hinga nt'o't'i bɛ ja rá sɔcuɔ Oɔɔ ngue bi 'yɛna: “I thɔ a ma ngu ngueɛ da dɔndegui gätho yɛ jɔ'i 'bɛcuɔ ja ra ximhäi,” i ɛn Oɔɔ, bi 'yɛn a ra Jesús. Pɛ nu'ahɛ, xɔá 'yɔrɛpɛ tengu 'bɛ rá hyɔdo ngueɛ nin yɛn ɛ yɛ bɛ, bi 'yɛmp'ɛ bɛya.

¹⁸ Bi 'yɔ ɛ yɛ xänbate niɔ nɛ yɛ ngɛrɛ mbäɔ 'bɛ'a xí man'a ra Jesús, nɛ i honi Hague dán zä da hyo, nguetho bin su 'bɛ mi nu gätho yɛ jɔ'i madi hyonya thoho nangua 'bɛ'a bi xänba ra Jesús. ¹⁹ Nu'bɛ mín de bi bɔm bɛ a ra Jesús bɛ ja ra dɔnhini Jerusalén nɛ yú xädi. Bi mbähä bɛ ra hnini Betania mahɔn'a.

Bi 'yot'a ra za

²⁰ Nu'bu mi hyax buya bi thoh mahøn'a bu 'bä a ra za ngue mi ñna xtán zip yún dät'o ra Jesús. Nu'bu mi nu'u, ya xí 'yot'i gätho yá 'yu. ²¹ Nu ra Pedro buya bi bën a xí man ra Jesús ne bi 'yëmbi:

—Xänbate i, ne nunu ra za gá 'yëmbi him man'dandì da ts'ip yún dät'o ne ya xø 'yot' ya, bi 'yën a ra Pedro.

²² Ne nu'bu mi dāh ra Jesús, bi 'yëmp'u:

—Dami 'yëc'yëihü ngue gätho da zä da 'yøt' Ojä a xun hëi. ²³ Janangue'a nu'bu ya gá xihmbu n'da ra t'øhø da 'uegue din hyøzεε bu ja ra deja, din ja a gá mamhbu 'bu hingui yoho guim bëmhbü, ne guí pāhmbü majuañi gätho sä da 'yøt' Ojä a xun hëi.

²⁴ Janangue'a dí xi ahü ngue nu'bu ja a guí äfü Ojä, dami 'yëc'yëihü ngue di 'da ahü a guí äfü ne din ja a buya. ²⁵ Ne nu'bu guí yāhü Ojä him man guim bëmhbü a bi 'yøt'ahü ni mija'ihü, gam punbahü u ne'a Ojä di pun'nahü buya. ²⁶ Nguetho nu'bu hin gadim punbahü ni mija'ihü xinga gue'a ni Tahü bí 'bupü mahëts'i di pun'nahü, bi 'yëmp'u yá xädi ra Jesús.

Ran t'änni nangue rán t'ëdi ra Jesús

²⁷ Bi zøm bu Jerusalén ra Jesús ne yá xädi, ne xø bi zøm bu ja ra dāñija. Ne nu yu ngurpa mbäjä bi zøm bu mi 'bäh ra Jesús, n'yohü yu xänbate nijä ne yu dāc'yëi. ²⁸ Nu'u bi 'yän'na ra Jesús:

—To'o bi 'da a ran t'ëdi guí 'yøt'a guí øt'e.

²⁹⁻³⁰ Ne nu ra Jesús 'bu mi dādi bi 'yëna:

—Necä ga än'nahü to'o bi un rán t'ëdi ra Xuua Nxixyā, hague Ojä uague yu jā'ithoho. Ne nu'bu gá xijü, necä ga xi ahü to'o bi 'dacä man t'ëdi buya.

³¹ Nu'u bin 'yëmzεε u buya:

—Xi'bu ga xihmbu ngue gue'a Oja bi un rán t'edi, ne da 'yɛnjɛ: “Hanja hin gá 'yɛc'yɛihɛ thɛ,” da 'yɛnjɛ buya. ³² Ne nu'bu ga ɛmbu yɛ ja'i tho ho bi un ran t'edi ra Xuua, pɛ hingui sã ga xihmbu tengu a, bi 'yɛn ɛ, nguetho gãtho yɛ ja'i mi ɛspa ra Xuua ne bi 'yɛc'yɛi ngue rá pɔngahyɔ Oja a. ³³ Ne nu'bu mi dɛ ɛ yɛ xãnbate nijɛ ne ɛ gãtho min 'yohɛ,

—Hin dí pɔhmbe, bi 'yɛntho ɛ.

Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Xinga guecã ga xi ahɛ to'o bi 'dacã man t'edi, bi 'yɛn'a.

12

Rán t'uti yɛn ts'ombɛfi

¹ Nu ra Jesús 'bex bi dɛ'mi bi xi a n'da ran t'uti ne bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu n'da ran 'yohɛ bi 'yɔt'a n'da ra nuãndät'o, ne bi fɔ't'e ne bi 'ya'ma n'da ra hyãhãi guepɛ da 'yɔt'a n'da ran thɛ'ma guindät'o, ne bi hyɔ a n'da ra ja do xɛn hɛts'i da ndex ɛ da nu rá häi.

Ne bi hmit'ɛ yɛ mbɛfi a rá häi ngue dim pɛpɛ, ne bi mba n'danni a ran 'yohɛ. ² Nu'bu bi zɔn ra pa din ja ɛ yɛn dät'o, bá pɛhna n'da rá 'yɛhɛ ba tu a xí mamhbɛ di unni. ³ Pɛ nu'ɛ yɛ mbɛfi bi bent'a ra 'yɛhɛ, ne bi mbɛ'mi ne bi mbɛntho ho buya ne nte bi unni. ⁴ Nu rá mbɛti ra nuãndät'ä bá pɛhn man'da rá 'yɛhɛ buya. Pɛ ne'a bi mba ma bat'a do a, ne bi mba ma ɛnba rá yɛ, ne bi zantho, ne xɔ bi mbɛntho ho buya. ⁵ Ne bá pɛhn man'da, ne xɔ bá tho a. Ne xɛn ngu mi'da bí 'bɛhni. Nu'ɛ 'da bi ɛnba tho ho ne nu mi'da bi hyo.

⁶ Mi 'b_u a n'da rá ts'ant'ü a rá mbeti ra nuandät'o ne εmme di huεc'a. “Nu y_u mbeñi masque da numansu ma ts'ant'ü,” bi 'yεnse, ne bá pen'na b_uya.

⁷ Pe nu ü y_u mbeñi 'b_u mi nurpa a rá ts'ant'ü, bin 'yεmzehe ü: “Nuna, guehna da gohmi ra häi 'b_u bi du rá ta. Mbähä ga hoh_u ne nub_uya ma mbeti zehhe_u ra nuandät'o,” bin 'yεmzehe ü. ⁸ Ne bi bent'i ne bi hyo ne bi 'yem b_u ma'ueni b_u ja ra nuandät'o, bi 'yεn'a ra Jesús 'b_u mi man a ran t'uti.

⁹—Nuya guim bεmh_u 'be'a da 'yøt'a rá mbeti ra nuandät'o, bi 'yεmp'ü. Guehma ba εse ne da hyo ü xí hmit'a rá nuandät'o ne di un ra nuandät'o ü mi'da, bi 'yεn a ra Jesús. ¹⁰ Ha hin gán xähmb_u rá t'ohni Ojä ngue i εna:

Nu'a ra do bi bent'ü y_u gädo,
gue'a man'da mahyoni tengutho b_u ná thon y_u
guangu.

¹¹ Gue'a bi zänd Ojä,
hanja gní hyonya thohoh_u,
εm b_u rá m hman Ojä, bi 'yεn a ra Jesús.

¹² Nu y_u ngurba mbäjä ne'ü min 'yoh_u, bi nde da bent'a ra Jesús nguetho bi badi ngue go yán t'uti ü nangu a bi man ra Jesús, pegue bi zutho din cue y_u jä'i, janangu him bi bent'i. Bi mbatho ü b_uya.

Ran t'änni nangu ra renta im man ra ts'at'abi Roma

¹³ Ne bi 'benp_u 'b_uh ra Jesús ü mi'da y_u fariseo ne ü 'da ma ngurpihe mi ten'na ra ts'at'abi Herodes. Bi 'bεhni ngue da 'yän'na n'da ran t'änni ne nu'b_u hinga gue a da ma, 'bex gue di yäpi. ¹⁴ Nu'b_u mi zøm b_u bi 'yεn ü:

—Xänbate i, dí p̄ahmbe gätho majuani guím ma ne njon guí su, nguetho hin guí ørpa masu a man yu ja'i ne guí xänba a majuani rá m hman Oja u yu ja'i. Dín nde gui xije, ha din theui yún t'edi Oja 'bu dí øthø ngue dí juthø ra renta im man ra ts'ut'abi bu Roma in ts'ut'abi ua, uague hin'na. Ha xøn ho 'bu ga thoqui ga juthø uague hin'na, bi 'yøn u. ¹⁵ Pε nu'a ra Jesús mi p̄adi høntho i nde da d̄inbi 'be'a dí yap'a, janangue a bi 'yεmp'u:

—Hanja gní 'yängahø, xi'a ni mbeti gní juthø ra renta im man ra ts'ut'abi, gan nugä.

¹⁶ Nε bi un buya.

—To'o rá p̄øte ne rá thuhu i cuat na ra mbeti, bi 'yøn a ra Jesús.

Nε nu'u bi 'yøn u:

—Rá p̄øte ne rá thuhu ra ts'ut'abi Roma i cuat na.

¹⁷ Mí d̄ah ra Jesús ne bi 'yεmp'u:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbeti Oja gui un'na Oja a, bi 'yεmp'u.

Nε nu'u bi hyonya thoho nangue a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni nangue u da d̄qmbɛni

¹⁸ Nε bá ε u 'da yu saduceo buya ngue mi εn u njo'o to da d̄qmbɛni. Nε bi 'yän'na ra Jesús, bi 'yεmbi:

¹⁹ —Xänbate i, nu'a n'da ran t'edi bi man'a ra Moisés i εna, ngue nu'bu da du n'da ran 'yohø ne njo'o rá t'uhni 'bu bi du, ne nu'a rán 'yohø zεhε da zinba a rá xisu a rán 'yohø bi du. Nε nu'a rá t'uhni dim 'bui da t'εmbi rá t'uhni a xí du. ²⁰ Nε mi 'bu i yoto yøn 'yohø i d̄in 'yohø zεhε u. Nε nu'a ra 'bet'o n'yohø bi zin'a n'da ra xisu, ne nu'bu mi du njo'o yá t'uhni. ²¹ Janangue'a nu a rán 'yohø a bi du bi

zin a ra xisu mahø'n'a. Nε'a bi du a, nε xinga gue a bim 'bʰ yá t'ʰhni a. Nε ná hyu nguetho. ²² Nε gátho Ɂ yoto ma 'yohɁ nε 'dat'a ra xisu bi zini, nε xinga n'da mím 'bʰ yá t'ʰhni 'bɁ bi du Ɂ. Nε nʒεgui nεɛ ra xisu bi du. ²³ Nuya dami xije nu'bɁ majuʒani da dʌmbɛni yɁ ja'i, nda'a nin 'yohɁ dim 'bʰhmi ra xisu, nguetho gátho yoto bim 'bʰhmi, bi 'yɛn Ɂ yɁ saduceo. ²⁴ Mi dʌh ra Jesús nε bi 'yɛmp'Ɂ:

—Nu'ahɁ 'dan'yo tho ho guí mamhbɁ nguetho hin guím bɛmhɁ 'bɛ'a mam bɁ ja rá t'ohni Oja xín rá ts'edi Oja guí pʌhmbɁ. ²⁵ Nu'bɁ bi dʌmbɛni Ɂ xɁn du him man ja ran sini bɁ pɛgue dim 'bʰtho yɁ ja'i tengu yúm 'bɛhni Oja 'bʰpɁ mahɛts'i. ²⁶ Nε nu'a ram hma ngue da dʌmbɛni Ɂ xɁn du, majuʒani a nε guin nuhɁ bɁ ja rá m hman Oja ngue nu'bɁ min yʒui Oja ra Moisés bɁ ja ra t'Ɂza bi 'yɛmbi: “Nugá drá Oja gá, nu ra Abraham nε ra Isaac nε ra Jacob ngue nim bombøtahɁ, i ɛc'yɛigui,” bi 'yɛn Oja. ²⁷ NgubɁ bi ma nguetho guexta'a i 'bʰh yá mbui Ɂ. Pɛ hin guím bɛmhɁ, nguetho 'dan'yo tho ho guí mamhbɁ, bi 'yɛn a ra Jesús.

Rán t'ɛdi Oja man'da ja ts'editho

²⁸ Nu'bɁ min yʒhɁ yɁ saduceo ra Jesús, mi 'bʰpɁ n'da ra xánbate nijá bi 'yøde 'bɛ'a bi man ra Jesús nε bi bʌdi ngue xɁn ho a bi ma. Janangue'a bi 'yánni:

—Nda'a rán t'ɛdi Oja ngue man'da ja ts'editho ga øthɁ, bi 'yɛn'a.

²⁹⁻³⁰ Bi dʌ'a ra Jesús:

—Nu'a rán t'ɛdi Oja man'da jats'editho ga øthɁ, gue'a ran t'ɛdi ngue i ɛna: “Dami 'yøhmbɁ gyá ja'i israelhɁ, nu'a Oja ra Hmu, n'datho a. Nε guim bɛmhɁ a nangue gátho ni mbuihɁ, nε gátho ni

teh_u, ne gätho nin 'yomfɛnih_u, ne gätho ni ts'ɛdih_u,” i ɛn rá t'ohni Ojã. Pɛ guehna ran t'ɛdi man'da ja ts'ɛdi tho ga øth_u, bi 'yɛn'a ra Jesús. ³¹ Ne 'da'angutho ui ná yoho ran t'ɛdi ga øth_u i ɛna: “Gui huɛc ni mija'ih_u tengu b_u gnin huɛc zehɛh_u,” i ɛn rá t'ohni Ojã. Guehya y_un t'ɛdi man'da ja ts'ɛditho ga øth_u xinda gue _u mi'da, bi 'yɛn a ra Jesús.

³² Ne nu'a ra xänbate nija, bi 'yɛm baya:

—Xänbate i, majua_{ni} x_un ho guím ma, ngue hont'a n'da Ojã i 'b_ui ne njo'o man'da tengu a. Ne ja ts'ɛdi tho da bɛn Ojã n'da ngue gätho rá mb_ui, ne gätho rá te, ne gätho rán 'yomfɛni, ne gätho rá ts'ɛdi, ³³ ne di huɛc rá mija'iu_i tengu b_u nin huɛczɛhɛ n'da. Man'da ja ts'ɛditho da 'yøt'a n'da _u xinda gue _u gätho y_u 'bøts'e ne y_un t'unni dí mbøspa Ojã n'da, bi 'yɛn a ra xänbate nija.

³⁴ Ne nu ra Jesús 'b_u mí 'yø a bi man ra xänbate nija bi bãdi ngue n'dat'a Ojã im bɛni janangue a bi 'yɛmbi:

—Nu'i ts'utho di 'bɛ i ngue da zã gui cærp_u di manda rá ts'ɛdi Ojã, bi 'yɛmp'a.

Ne nubaya njom man'da bi zãpi da 'yän mi'da y_un t'änni.

To'o gue rá Ts'unt'u a ra Cristo

³⁵⁻³⁶ Ne mí xänba y_u ja' i a ra Jesús b_u ja ra ðanja, ne bi 'yɛmp'u:

—Hanja ɛn _u y_u xänbate nija ngue nu ra Cristo rá_m bom'beto ra David a, ne xim mi ɛmbi rá Hmu 'b_u hin ním 'b_ui, nguetho mi ɛn'a ra David:

Nu'a Ojã bi 'yɛmp'a ma Hmu:

“Dat'ua ga huhmi ga conhui ma ts'ɛdi gue'b_u go dá tãpä nin saih_u ua ja ra ximhäi

ne gui manda ɯ bɯya,”
 bi t'ɛmp'a ma Hmu, bi 'yɛn a ra David 'bɯ mí bɛnba
 rá Hogandɔhi Ojɔ nanguɛ 'bɛ'a da 'yɔt' ra Cristo.
³⁷ Guesɛ ra David bi 'yɛmbi rá Hmu a ra Cristo.
 Hague nja pɛ ne rám bom'betɔ a, bi 'yɛn a ra Jesús.
 Pɛ nu yɯ jɔ'i, bi 'yɔmanho gátho a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'bɛ'a i ɔt'ɯ yɯ xänbate niɟ

³⁸ Nɛ bi thoqui bi xänba yɯ jɔ'i a ra Jesús bi
 'yɛmp'ɯ:

—Gam fähmbɯ nanguɛ a i xi ahɯ yɯ xänbate niɟ,
 nguetho hɔnt'a ran 'yɛts'i i ɔt'ɯ nɛ di ho da hye yɯ
 pahni xɯ mba guɛpɯ i 'yo, nɛ di ho da mba ma
 zɛngua bɯ ja yɯ täi, ³⁹ nɛ di ho da hyux bɯ ja yɯn
 thuts'i xɯn ho bɯ ja yɯ niɟ, nɛ di ho yá mbɔdi din
 sihmɛ bɯ ja yɯn sihmɛ ɯ, ⁴⁰ nɛ i hɔspi 'bɛ'a gátho bi
 ts'ocpa ɯ yɯ xisu xɔn du yá ndø, nɛ sä nya'a thoho
 in yáɯ Ojɔ ngue i nde da t'ɛmbi xɯn ho tho yá
 mbɔi. Man'da xɯn ngu ran ɯnbi da nu ya, bi 'yɛn'a
 ra Jesús.

Ran t'unni man'da di muui bɯ na nu Ojɔ

⁴¹ Nɛ mi hupɯ ra Jesús bɯ mí ja ra huada guɛpɯ i
 pa njät'i ra mbɛti rán t'unni Ojɔ. Nɛ in nu bɯ i cät' ra
 mbɛti ɯ yɯ jɔ'i bɯ ja ra huada. Nɛ bi nu xɯn ngu yɯ
 mɛmbɛti bi thopɯ ngue xɯn ngu ra mbɛti bi gärpɯ
 ja ra huada n'da ngu n'da ɯ. ⁴² Nɛ bi zɔm bɯ n'da
 ra hyoya xisu xi du rá ndø, nɛ bi gät'i yocentavo
 thoho. ⁴³ Nɛ nu'bɯ mi nu a bi 'yɔt'a ra xisu bɯya nɛ
 bi 'yɛmp'ɯ:

—Majuɔni dí xi ahɯ nuna zɯ hyoya xisu man'da
 xɯn ngu di muui a bi gärpɯ ja ra huada xinda gue'ɯ
 gátho mi'da. ⁴⁴ Nguetho gátho ɯ mi'da bi gät'a i

pongui, pε nuna ra xisu madague i hyoya na, pε bi gät'i gätho mi pε'ts'i, bi 'yεmp'υ yá xädi a ra Jesús.

13

Ra Jesús bi ma ngue da mba nso't'i ra dānija

¹ Nu'b_υ mi bōm b_υ ja ra dānija ra Jesús nε yá xädi, nu'a n'da bi 'yεn'a:

—Xänbate i, hyandi ts'υ n_υ ra nija, εmme x_υ ndoho y_υ do n'yoh_υ nε εmme mahotho.

² Mi dāh ra Jesús nε bi 'yεmp'υ:

—Guín nuh_υ ngue mahotho nε εmme ndoho y_υ do, pεgue da zōn ra pa da so't'i, bi 'yεmp'υ.

Yá hmεpya ngue rán zεgui

³ Nε nu'b_υ mi zōm b_υ ja ra nyuni Olivos, bi hyup_υ ra Jesús, hε't ra dānija. Nε hōnt'υ yá xädi mi 'b_υhmb_υ b_υ. Nε nub_υya ra Pedro nε ra Jacobo nε ra Xuua nε ra Andrés:

⁴ —Nda'a ní pa da mba nso't'i ra nija gá xije, bi 'yεn υ. Nda'a ni hmεpya da hnu 'b_υ din ja a guím ma, t'εmp'a ra Jesús.

⁵ Mi dā a ra Jesús nε bi 'yεmp'υ:

—Gam fāhmb_υ njon da hyä ah_υ, ⁶ nguetho x_υn ngu ba εhe ngue sä da 'yεna: “Nugä, guecä drá Cristogä,” da 'yεn'υ. Nε x_υn ngu υ da hyät'i.

⁷ Nε nu'b_υ gui 'yōhmb_υ y_υ s_υi nε'b_υ da hma ngue din ja y_υ s_υi, o guín suh_υ nguetho jatho din ja υ. Pε nu'b_υ din ja υ xinga gue'b_υ ran zεgui 'b_υ. ⁸ Nguetho nu y_υ jā'i b_υ 'da y_υ häi din s_υhmi yá mija'ih_υ. Nε nu 'da y_υ ts'ut'abi din s_υhmb_υ yá mits'ut'abih_υ, nε din ja y_υ 'yānhäi, nε x_υn ngu y_υ nidi din ja ra thuhu nε y_υn 'yo'ts'i. Nε guehya yá mb_υdi y_υn unbi ya, bi 'yεmp'υ.

⁹ Nε xø bi 'yɛn'a:

—Nε gam fāhmb_u njon di 'uec'ah_u b_u ja rá 'yu Oja, nguetho da mba ma dä ah_u b_u ja ran juanbate, nεp_u ja yú nija ma mijudíoh_u da 'bεp'ah_u, nε nangué guí εc'yεigah_u da ts'on'nah_u b_u 'b_uh y_u ts'ut'abi, nεp_u 'b_uh y_u dats'ut'abi ngue da ts'εp'ah_u. Nε xun ho 'b_u din jab_u nε gue'a dí zä gui xihmb_u mam hmangä _u. ¹⁰ Pε m'bet'o thofo da mba nsifi gätho y_u ja'i 'b_ucua ja ra ximhäi ran ho ma'da'yo dí pø _u. ¹¹ Nε nu'b_u da zix ah_u di dä ah_u b_u 'b_uh ra ts'ut'abi, pε him 'bε gui hyonseh_u 'be'a gui mamhb_u 'b_u da mba ma juan'ni ah_u, nguetho nu'b_u bi zøn ra ora da t'än'nah_u, hønt'a rá Hogandahi Oja da zä di bεn'nah_u 'be'a gui mamhb_u. ¹² Nε nu n'da ran 'yoh_u di manda da tho rán 'yoh_u, nε nu'a rá ta di manda da tho rá ts'unt'_u. Nε da ndants'_u yú ts'unt'_u din tunhd_u _u yú ta nε yú mbe nε di manda da tho rá ta nε rá mbe 'da y_u ts'unt'_u. ¹³ Nε gätho y_u ja'i da zan ah_u nangué a guí εc'yεigah_u. Nε nu'_u to'o gätho da hyät y_un unbi gue'b_u go rán zεgui, gue _u dim pø _u, bi 'yεmp'_u.

¹⁴ Nε bi thoqui bi xi _u:

—Ba ε a n'da ra ts'εdi xun ts'o ngue di ts'oni gätho. Ngub_u bi man ra Daniel gue rá pøngahya Oja. Nε nu'b_u gá nuh_u dim 'bäp_u guep_u hin rán säui dim 'bäi, dami 'dahmb_u gyú mεnguh_u b_u Judea, gui mbähä b_u ja y_u t'øhø guin 'yāmhb_u b_u. Nu a to'o da nu ra søcuä i ja ua, da 'yε't'amb_ui na. ¹⁵ Nε nu'b_u bin ja a, to'o i 'bäp_u goxthi hin da y_urp_u mbo rá ngu, hin da bεni ja 'bε'a 'bε da hyats'i, 'bex gue da 'dagui. ¹⁶ Nε nu'a to'o 'bäp_u ja yú huahi hin da mbeng b_u ja yú ngu ngue ba cä yú coto, 'bex gue da 'datho b_u. ¹⁷ Huεcate _u y_u xisu in ha't'ahni nε _u 'b_uh yú

'uere y_u pa _u. ¹⁸ 'Yäfü rá mate Oja_u ngue hin din ja ah_u ran 'dagui 'b_u y_u pa x_un se xøhma hin da zä gui 'dahmb_u. ¹⁹ Ne nu'_u y_u pa _u, din ja x_un ngu y_un _unbi hin jam'b_u n'dandj xø_n ja gue'b_u go rá mb_udi ra ximhäi. Ne nu'b_u ya bin ja, him man'dandj din ja y_un _unbi tengu _u. ²⁰ Pe nangue _u yá 'yεc'yεi, Oja_u di japi hingui ngu y_u pa din ja y_un _unbi, nu'b_u hin'na njon xtam bongui, bi 'yεn a ra Jesús.

²¹ Ne bi thoqui bi ma, bi 'yεna:

—Ne nu'b_u da si ah_u: “Dami hyanth_u, 'b_ucua ra Cristo ya, rá Thahni Oja_u,” da t'εn ah_u. O gue da t'εn'ah_u: “Ba nuh_u 'b_up_u ra Cristo ya, rá Thahni Oja_u,” da t'εn ah_u, pe o guí εc'yεih_u. ²² Nguetho x_un ngu dim 'b_u _u y_u hyäte Cristo ne y_u hyäte pøngahy_u da 'yøt' y_u hyonya nt'øt'e nguetho i nde da hyät y_u 'yεc'yεi gue bi huanh Oja, 'b_u da zä da hyät' _u. ²³ Pe nde'b_u gam fäseh_u nguetho ya dá xi ah_u 'be'a gätho din ja m'bejua, bi 'yεn a ra Jesús.

Nu'a din ja 'b_u bi zøcua mahø'n'a ra Jesús

²⁴ Ne xø bi 'yεmp'_u yá xädi a ra Jesús:

—Ne nu'b_u ya bi guah y_un _unbi, nu a ra hyadi di 'beh rá ts'edi ne ra zana him man ja rán nequi. ²⁵ Ne nu y_u sø da dägui. Ne gätho mi'da di 'beh yá ts'edi _u gä bí ja b_u mahεts'i, di 'y_uni. ²⁶ Ne nub_uya da hnugui ba εcä ua ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ba ogä b_u ja y_u güi, dan 'yo'be x_un ngu ma ts'edi ne dam mixte x_un ho. ²⁷ Ga pen'd_u yám 'behni Oja mahεts'i b_uya, di pet'_u gätho xtá huahni guecua gätho na ng_uni ra ximhäi, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁸ Nuya da zä gui p_uhmb_u 'be'a gue nin t'uti i ut'ah_u 'da y_u za. Nu'b_u bi bøx yá 'dogui _u yá 'yε guí p_uhmb_u mi ts'utho din ja ra hyethe b_uya. ²⁹ Ngutho

'b_u ya bin ja gätho _u dá xi ah_u, gui p_uhmb_u ngue mi ts'utho ba pengä ua mahøn'a b_uya, bi 'y_una. ³⁰ Maju_uni dí xi ah_u di 'b_utho ua 'da ah_u 'b_u bi mb_udi dín ja a dí xi ah_u. ³¹ Mah_uçts'i da guadi, ne_ucuja ra häi, p_u nu'a mam hmangä hin j_um'b_u da gua a.

³² P_u nu'a ra pa a, njongui p_uadi 'be'a ní ora din ja a dí m mangä, xinga gue _u y_um 'behni Oj_u b_up_u mah_uçts'i, xinga guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi dí p_uadi. Hønt'a Oj_u ma Ta i p_uadi, bi 'y_una a ra Jesús.

³³ Ne xø bi 'y_una:

—Thocpa thoho gan nuhmb_u tengu'b_u hin gui tonspah_u ra t'äha. Ne xinga n'da zi ora gui pumb_uni_u Oj_u ne thocpa thoho gan y_uh_u a, nguetho hin gui p_uhmb_u nda'a ni pa ba pengä mahøn'a. ³⁴ Tengu n'da ran 'yoh_u bi mba yatho bi zoh rá ngu, bi un y_un t'çdi y_u 'y_uçhe ngue di jamansu b_u, n'da ngu n'da bi xi a da 'yøt'e. Ne bi xi a ra mbängoxthi ngue hin di tonspa ra t'äha. ³⁵ Ne ngutho dí xi ah_u, dami tømhb_u tengu'b_u gan äth_uh_u nguetho hin gui p_uhmb_u 'be'a ní pa ba pengä ua, o gue'b_u bin de, o gue'b_u made ra xui, o gue'b_u bi mbah y_u øni, o gue'b_u bi hyats'i. ³⁶ Nguetho hin gui p_uhmb_u nda'a ni ora ba çcä, xi'b_u ba çcä ne ga t_un ah_u b_u gdi a_uhmb_u. ³⁷ Ne nu'a dí xi ah_u, ngutho dí xicä gätho mi'da: “Dami tømhb_u,” bi 'y_uemp_u y_u xädi a ra Jesús.

14

Y_u ng_urbi y_u judío i nde 'bex gue da bent'a ra Jesús

¹ Nε man yopa da dät ra pa 'b_u mi bεn a xí 'y_ot' ma mbombøtahe b_u Egipto dy_u judíohe. Nu y_u ngurpa mbäjä b_uya nε y_u xänbate nijä bi bεni 'bε'a ni fεhni da xi a ra Jesús guep_u da zä da bent'i ngue da hyo.

² Nε bin 'yεmzεhε u:

—Hinga gue a ra pa ra dämpeti gam benth_u nε xøhma dīn cue y_u jä'i, bi 'yεn u.

N'da ra xisu bi naspa ra 'yεthi rá yä ra Jesús

³ Nε mi 'b_up_u ra Jesús b_u ja rá ngu ra Simón b_u ja ra hnini Betania. Gue'a ra Simón mi hεmb ra t'axca'ya 'b_u mam 'bet'o. Nε nu'b_u mi sihme b_u ra Jesús bi zøp_u n'da ra xisu i tu n'da ra xito nt'øt'e ngue ra do'yaxi, mi po ra 'yεthi εmme y_uman'u a, nε x_un ngu di muui a. Bi xεcpa rá nde b_uya nε bi naspa rá yä ra Jesús. ⁴ Nu'u 'da mí 'b_up_u, bin cue u b_uya nε bi 'yεn u:

—Hanja bim 'bεtho ra 'yεthi nε x_um hmadi di muui. ⁵ Mi sä xtá 'bä xtīn t'un y_u hyoya a hyu ciento rá muui a ra 'yεthi, bi 'yεn u.

Nε bi numan'u ra xisu u. ⁶ Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Hanja guín jah_u b_u, o guidi pahmb_u ra xisu nguetho x_un ho bi 'yørcä na. ⁷ Nu'ah_u thocpa thoho gam 'b_uhmb_u y_u hyoya nε hønt'a go ma pa da zä gui fäxh_u u. Pε nugä hinga thocpa thoho dam 'b_uhmb_u. ⁸ Bi 'yørcä ra xisu a mi sä da 'yøt'e, bi hoga ma ngøc'yεi ngue da t'ägä b_u ja ran 'yäg_ui. ⁹ Majuq_uní dí xi ah_u gue høn_u go hap_u da hman ran ho ma'da'yo gätho na ndoho ra ximhäi, nεhna bi 'yørcä ra xisu da hman na, 'dahma nε'a da fεn a, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Judas im ma di dä a ra Jesús

10 Nu'a ra Judas Iscariote baya, ngue'a n'da yá xádi ra Jesús, bi mba bu 'buh ya ngurpa mbäjä bi xifi di dáp'a ra Jesús. 11 Ne bi hyu yá mbai u ya ngurpa mbäjä ne bi xifi di un ra mbeti. Ne bi mbenc'a ra Judas baya mi honi jam'bu di dä a ra Jesús.

Bin sihmeu ra Hmu u yá xádi

12 Nu rá mbadi ra pa ra dampeti ngue ran dabaxjua i ts'i ra thuhme hin'yu rá ixi, ne i ho ra t'ude'yo. Ne nu yá xádi ra Jesús bi 'yembi:

—Hapu guí ndeje ga hoje ran ts'ihme ra mbaxjua ga sihu, bi 'yen u.

13 Ne nubaya bi xi u yoho yá xádi:

—Ni mbe bu ja ra dahnihni Jerusalén, ne nu'bu gá nuui bu n'da ran 'yohu i tu n'daxaro ra dehe gui tenui bu da zoni. 14 Ne nu'bu gá somhbu gui 'yenui a ra mengu bu: “Nu'a ra Hmu bá pengähe ngue ga än'nahe hapu i ja a ra cuarto ngue ga sihe ran ts'ihme ra mbaxjua,” gui 'yenui. 15 Ne nu'a baya da 'yut'aui n'da ra cuarto i ja bu magats'i xun ndoho ne mahoqui. Guepu ja gui hocui bu a ran sihme ga sihu, bi 'yen'a ra Jesús.

16 Bi mba yá xádi baya ne bi zom bu ja ra dahnihni Jerusalén ne bi diu bu gätho 'be'a xi sifi. Gätho bi hocpu 'be'a da zi bu 'bu bin de, ne bi mbeng bu 'buh ra Jesús baya. 17 Nu'bu min de ts'u, bi mbähä ra Jesús 'de'mayoho yá xádi baya. 18 Gätho bin sihme u. Ne nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Majuani dí xi ahü, dí sihmeu ua n'da gue di dägä, bi 'yemp'u.

19 Nu yá xádi baya bi du yá mbai, n'da ngu n'da bi 'yänni:

—Ha guecä, bi 'yɛn'ɥ.

²⁰ Nɛ nu'a ra Jesús bi dät'ɥ:

—Go gue'a n'da gue gue'ahɥ guí 'dɛ'mayoho ahɥ gue dí comh ma mbohi'be. ²¹ Majuɥni nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga tugä tengu nt'o't'i nanguecä. Pɛ í huɛhi maha a ran 'yohɥ ngue di dägä. Man'da xɥn ho 'bɥ hin xtim 'bɥ a, bi 'yɛn a ra Jesús.

²² Gätho na sihmɛ ɥ bi hyaç man'da ra hmɛ ra Jesús, bi un ra jamadi Oja, bi xeni nɛ bi darpa yú xädi bɥya.

—Dami sihɥ na. Guehna nam bøn'a ma ngöc'yɛigä na, bi 'yɛmp'ɥ.

²³ Nɛ bi dɛc'a ra vaso mi po a nzäi mi si ɥ. Bi un ra jamadi Oja nɛ bi un'dɥ bɥya, bi zi n'da ngu n'da ɥ.

²⁴ —Guehna tengu 'bɥ ma jigä na, i øt' ra 'da'yo nhogui, dim fäni dí yaɥba yú te yɥ ja'i 'bɥcua ja ra ximhäi. ²⁵ Majuɥni dí xi ahɥ, hin ga si man'da ra gui uva ja gue'bɥ bi zøn ra pa ga si ma'da'yo bɥ di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛn a ra Jesús.

Jesús bi bədi gue a ra Pedro da gøn'a

²⁶ Nɛ bin tu a n'da rá thuhu Oja ɥ bɥya. Bi bøm bɥ mi sihmɛ ɥ nɛ bi mba bɥ ja ra nyuni Olivos. ²⁷ Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ yú xädi:

—Nu'ahɥ dí paçä ngue gui 'dahmbɥ, gui sogahɥ nán xui ya, tengu nt'o't'i bɥ ja rá m hman Oja i ɛna: “Ga ho ra mbändɛ'yo nɛ din 'uɛxt'ɥ yú dɛ'yo,” i ɛm bɥ ja rá t'ohni, bi 'yɛna. ²⁸ Pɛ nu'bɥ dá thəmbɛnigä dan tɪmhɥ bɥ Galilea, bi 'yɛmp'ɥ yú xädi a ra Jesús. ²⁹ Nu'a ra Pedro bi 'yɛn'a:

—Madague a gätho da 'dah ya 'da, pɛ nugä hin ga soci'i.

³⁰ Nu ra Jesús bi dą'a bɥaya:

—Hąha, dí pacă 'bɛ'a gui 'yɔt'a ra xui jabɥaya, ná hyundj xqui cɔngă 'bɥ bi mbah ná yondj ra ɔni, bi 'yɛn a.

³¹ Pɛ nu'a ra Pedro man'da nts'ɛdi bi 'yɛn'a:

—Nugă hin ga cɔn'a i madague'bɥ 'darpɥ ga tuui, bi 'yɛmbi.

Nɛ 'da'angu bi ma gătho ɥ mi'da yú xădi bɥaya.

Ra Jesús i tu rá mbɥi nɛ gue'a ra ora da nu yɥn ɥnbi a

³² Nɛ bi yɥrpɥ ja ra nuădɔni Getsemaní guepɥ ja ra nyuni Olivos. Nu ra Jesús bɥaya bi 'yɛmp'ɥ yú xădi:

—Hyuhmbɥ ua gătho ahɥ, 'bɛ dán yăgă'be Ojă ua nan jongua ts'ɥ, bi 'yɛn'a.

³³ Nɛ nubɥaya bi zixa ra Pedro, nɛ ra Jacobo, nɛ ra Xuua. Nɛ nu ra Jesús ɛmmɛ bi hyundumbɥi nɛ bin su. ³⁴ Nɛ bi 'yɛmp'ɥ:

—ɛmmɛ tu ma mbɥi, ɛna da hyog ra dumbɥi. Gui cohmbɥ ua nɛ gan äthąhɥ, bi 'yɛmp'ɥ.

³⁵ Nɛ bi mba bɥ njom bɥ ts'ɥ. Bin dąnyahmu bɥ ja ra hăi bin yăui Ojă, gue'bɥ da ză hin da nu ran ɥnbi a da nu. ³⁶ Nɛ bi 'yɛna:

—Ma Ta i, hin te guí hɛmbi, gătho da ză gui 'yɔt'e. Dami 'uegă a ran ɥnbi. Pɛ hin dín nde gue gue'a ma pähă zɛhɛ ga ɔt'ă pɛ gue'a go guí nde da t'ɔt'e, bi 'yɛna.

³⁷ Nɛ bi mbeng bɥ xi go ɥ hyu nɛ bi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Hague grá Simón, ha guí ąha. Ha hingui să xquin äthą n'da ora. ³⁸ Damin äthąhɥ nɛ gui 'yăfɥ Ojă ngue gui sɛrbahɥ 'bɛ'a di bɛn'nahɥ ra zj̄thu. Nu

rá mb̄ei n'da ja ra pähä nangué ran ho, pε nu rá ngøc'yei n'da x̄n güent'i a, bi 'yεn a ra Jesús.

³⁹ Nε bi mbeng mahøn'a ra Jesús bin yaui Oja nε guexta'a bi xifi. ⁴⁰ Nε nub̄aya bi mbeng b̄u bá co u hyu nε bi d̄im b̄u i aha nguetho εmme mí ndet'aha u. Janangué nu'b̄u mi zo u hingui p̄adi 'bε'a dí d̄a u. ⁴¹ Ná hyund̄i bán yaui Oja, 'b̄u mam bá pengb̄u bá co u hyu, nε bi 'yεmp'u:

—Aħmah̄u ya, damin säyah̄u ya, bi 'yεn'a. Nuya bi zøn ra ora ngue da mba ma dägä b̄u 'b̄uh ȳu ts'om'b̄ai, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ⁴² Dami ndansh̄u, ga mbähä dan c'ath̄u a di dägä, ya häntua, bi 'yεmp'u yú xädi a ra Jesús.

Ra Jesús bi bent'u yún suih̄u

⁴³ Gätho ná yah̄u yú xädi 'bex bi zøm b̄u ra Judas, gue'a n'da rá xädi. Nε x̄n ngu ȳu ja'i bi zix'a, mi h̄a yú juai nε ȳu ts'at'εgui. Nε gue'u yám 'bεhni ȳu ngurpa mbäjä nε ȳu xänbate nijä nε ȳu d̄ac'yei. ⁴⁴ Nε nu'a ra Judas ya xí xi u: “Nu'a ga s̄uspa rá 'yogu gue a ra Jesús a, 'bex guim benth̄u b̄uya nε gui sixh̄u, nε hin gui thøhmb̄u,” xi 'yεmp'u min 'yoh̄u. ⁴⁵ Janangué a nu'b̄u mi zøp̄u mi 'bäh ra Jesús:

—Xänbate i, xänbate i, bi 'yεmbi.

Nε bi z̄uspa rá 'yogu. ⁴⁶ 'Bex bi bent p̄aya. ⁴⁷ Nε 'bex bi c'o'ts' rá juai a n'da min 'yoh̄u ra Jesús nε bi zεcpa rá zagu rá 'yεhε ra d̄ambäjä. ⁴⁸ Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'u bi bent'i:

—Ha guí εmh̄b̄u drá bεgä ngue guá h̄ah̄u ni juaih̄u nε ni zah̄u ngue gui bentcah̄u. ⁴⁹ Gätho ȳu pa dām 'b̄uhmb̄u, dá xän'nah̄u b̄u ja ra d̄anija nε hin gä bentcah̄u b̄u. Pε ja xi jab̄u thoho, ngue din ja a

nt'o't'i b_u ja rám hman Oja ngue mi hma din ja, bi t'emp'u yúm 'behni y_u mbäjä.

⁵⁰ P_e nu'u yú xädi büya gätho bi 'dagui, bi zop_a a ra Jesús.

Ra ts'ant'u ngue bi 'dagui

⁵¹ Hønt'a n'da ra ts'ant'u bi d_en'na 'b_u mi ts'ix a ra Jesús, dim pät'a ra the'bø't'e, n_e mí ξ n u n_e'a xtám bent'a. ⁵² P_e nu'a hønt'a ra the'bø't'e bi bentpa a, n_e bi 'dah p_uya n_e bin 'yo mánxi b_u ní mba.

Ra Jesús bi mba ma dä b_u 'b_uh y_u mbäjä

⁵³ Nu'b_u mi mba ma dä b_u 'b_uh ra dambäjä, bim peti u ma ngurbihe ngue y_u ngurpambäjä n_e y_u d_ac'yei n_e y_u xänbate nija. ⁵⁴ N_e nu ra Pedro bin tet'i, i 'bejua thoho b_u ni mba, gue'b_u go mi zøm b_u mbo rá mbä't'i rá ngu ra dambäjä, n_e bi hyuhmb_u b_u u y_u asmayo nija, bin t_aspih_u u. ⁵⁵ Nu y_u ngurba mbäjä n_e gätho u mi'da i øt' ran ju_anbate, mi honi to'o da ma x_un ho 'ber_u dí y_ap'a ra Jesús ngue da hyo, n_e madague'a x_un ngu u bin y_a p_e xinga n'da u bi ma nju_antho. ⁵⁶ X_un ngu bi man y_u fehni p_e him bin t_in yúm hma. ⁵⁷ Xø bi ndants'u 'da mahøn'a bi zänba man'da ra fehni u, n_e bi 'y_en u:

⁵⁸ —Nuna ran 'yoh_u bi ma n_e bi 'y_ena, “Nugä ga yø't' ra nija ua, nt'øt'e yú 'y_e y_u ja'i, n_e nu'b_u ná hyupa ga høcä n'da ngue hinga nt'øt'e yú 'y_e y_u ja'i,” bi 'y_enna ran 'yoh_u, n_e nugähe dá øhmb_e 'b_u mí 'y_enna, bi 'y_em büya.

⁵⁹ P_e xinga gue'u bin t_in u yúm hman u. ⁶⁰ P_e nu ra Jesús bin h_etho. Njo'o to bi d_ati. ⁶¹ Nu'a ra ngurpa mbäjä bi 'yän mahøn'a:

—Ha gue'e grá Cristo. Ha gue'e rá Ts'ant'u i Oja nuixte rá ts'edi.

62 Nu ra Jesús bi d̄ati:

—Guecä, ne guin nuju, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga com'be rá ts'edi Oja mada rá ts'edi. Ne guin nuju 'b̄u bá pengä, ba εcä bu ja yu güi, bi 'ȳen'a ra Jesús.

63 Pe nu'a ra d̄ambäjä bi d̄anse rá pahni, εmbi hingui εspa Oja ra Jesús nangue a bi ma. Ne bi 'ȳem buya:

—Ya hin ga homhb̄u mi'da yu testigo, 64 ne dá øhmb̄u ya ngue hingui εspa Oja na ran 'yoh̄u. 'Be'a guí mamhb̄u ga ørpah̄u ya, bi 'ȳen a ra d̄ambäjä.

Ne gätho 'da'angu bi man u ngue di un ran ts'εmbi ngue da hyo. 65 Nu'u 'da buya bi zox'a ra Jesús, ne bi gorpa rá dä, ne bi mbε'mi ne bi 'ȳεmbi, “Grá p̄ongahya, man ya, to'o bi mbεp'a'i,” bi 'ȳen u. Ne nu yu asmayo bu nija εmme bi mbεmp'a rá hmi.

Ra Pedro bi ḡon a ra Jesús

66 Nu'b̄u mim 'bäp̄u ra Pedro bu mbo ra mbä't'i, bi thop̄u n'da ra xisu ngue rá 'ȳεhe ra d̄ambäjä. 67 Ne bi nu'a ra Pedro din t̄aspi, bi hȳε't'i ne bi 'ȳεmbi:

—εna ne'e gmín 'yoh̄u ra Jesús ra m̄engu bu Nazaret, bi 'ȳεmp'a ra Pedro.

68 Pe nu'a ra Pedro bin c̄oni.

—Hin dí pādi 'be'a nam b̄on'a guím ma, bi 'ȳen a ra Pedro.

Ne bi 'uegue bi mba bu hänt ra goxthi. Ne bi mbah ra tamf̄o buya. 69 Ná ya'a ts'u buya x̄o bi thop̄u ra 'ȳεhexisu bu 'bäh ra Pedro, ne bi 'ȳεmp'u 'b̄up̄u:

—Nuna ran 'yoh̄u, min 'yoh̄u u mi ten'na ra Jesús.

70 Pe nu'a ra Pedro bin c̄oni mah̄on'a. Ná ya'a ts'u buya, guesε u mí 'b̄up̄u mi 'bäh ra Pedro bi 'ȳen u:

—Majuani guín 'yoh_u u nguetho grá mangu Galilea ne 'da igu b_u gná yáhu_u, bi t'emp'a ra Pedro.

⁷¹ Nu'a ra Pedro b_uya bi 'yemp'a:

—Nu'b_u him majuani dí xi ah_u, Oja da zegbä, janangue dí xi ah_u, hin dí paçä a ran 'yoh_u guí mamhb_u, bi 'y_{en} a.

⁷² 'Bex bi mbah ná yondi ra tamfø b_uya. 'Bex bi b_{en} a ra Pedro 'be'a xí xih ra Jesús ngue xí 'y_{embi}: “Dí paçä ngue ná hyundi xqui cøngä 'b_u bi mbah ná yondi ra øni,” xí 'yemp'a ra Jesús. Ne nu'b_u mi b_{en} a xí 'yøt'e, bi du rá mb_ui ra Pedro ne 'bex bin zoni.

15

Ra Jesús bi mba ma dä b_u b_uh ra ts'ut'abi ra Pilato

¹ Nu'b_u t'uxudi tho, nu y_u ngurba mbäjä ne y_u daç'y_{ei} ne y_u xänbate nijä ne gätho u mi'da ma ngurbihe dy_u judíohe, bin y_use u. Ne nub_uya bi zix a ra Jesús ngue di dáp'a ra Pilato. Bin thät't' 'b_u mi zits'i. ² Ne nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha gue e grá hmuts'ut'abi y_u judío, bi 'yemp'a.

Bi da a ra Jesús:

—Gue'a guím ma, bi 'y_{ena}.

³ Ne nu y_u ngurpa mbäjä emme bi y_upi.

⁴ Janangue a nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús mahøn'a, bi 'y_{embi}:

—Hanja hin ni thätya i di y_upi'i. Ne x_un ngu 'be'a gätho i xi'i, bi 'y_{embi}.

⁵ P_e nu ra Jesús guexta'a him bi dat'a ra Pilato. Janangue'a nu ra Pilato bi hyonya thoho.

Ra Jesús bin t'un ran ts'embi ngue da du

6 Nu'a ra pa ram peti ra mbaxjua, zai di thø a n'da ra ofädi ra Pilato hønt'a go nda'a da man yu ja'i. 7 Ne min ofädi n'da ran 'yohu i Barrabás, 'darpu mi ofädihu u 'da'ingu bi 'yøthu ngue bin hote u, bi dum'ma n'da ra sui. 8 Nu'bu mi zøh yu ja'i xun ngu bu mi 'buh ra Pilato, nu'u bi xih ra Pilato di thøcpa n'da ra ofädi tengu nzai bi 'yøt' 'bu ra pa ram peti. 9 Janangue a nu ra Pilato bi 'yemp'u:

—Ha gue'a ni hmuts'ut'abihu gyú israelhu, gyú judío hu, ga thøc'ahu, bi 'yemp'u.

10 Nguetho mi pah ra Pilato di seya thohoba ra Jesús yu ngurpa mbäjä 'bu mi darp'a. 11 Pe nu yu ngurpa mbäjä bi parpa yu ja'i gue'a ra Barrabás da 'yäh yu ja'i. 12 Nu ra Pilato xø bi 'yemp'u mahøn'a:

—Xina ni hmuts'ut'abihu, gyú israelhu, gyú judío hu, 'be'a ga ørpä na buya, bi 'yøn'u.

13 Nu yu ja'i buya nts'edi bi 'yøn'u:

—Go gui cuarpu ja ra pont'i na ra Jesús.

14 Pe nu ra Pilato bi 'yemp'u:

—'Be'a gue man ts'o xu 'yøt'na, bi 'yemp'u.

Ne nu'u yu ja'i man'da nts'edi bi 'yøn'u:

—Go cuarpu ja ra pont'i na, bi 'yøn'u.

15 Nu ra Pilato bi nde da 'yørpa rá pähä yu ja'i, janangue guehma go bi thøcpa a ra Barrabás. Ne bi manda da mba m'bei a ra Jesús ne da mba ma cuati bu ja ra pont'i.

16 Nu yu dofui buya, bi zixa ra Jesús bu mbo gueru ja yün säya yu dofui, ne bi zo u gätho yú mindofuihu 'bupu. 17 Ne bi mba ma hete n'da ra pahni xun jupoi a ra Jesús ngue tengu he yu ts'ut'abi, ne nts'edi bi mba ma huspi n'da ra corona á m'be yu 'yu'uñi nguetho bi den thoho. 18 Ne

bi zengua ɯ nɛ bi 'yɛnsɓa yá biba ɯ: “Damim 'bɯmanho gra hmuts'ɯt'abi yɯ judío,” bi 'yɛmp 'bɯ mi dentho. ¹⁹ Nɛ bi dɛsɓa rá yá yɯ za nɛ bi zots'i, nɛ bin danyahmu, ɛna i thande pɛgue bi dentho. ²⁰ Nu'bɯ mi jua'a bi denni bi tonsɓa a ra pahni xɯn jɯpoi nɛ bi het'a rá pahni zɛɛ. Bi gɯc pɯya ngue bi zits'i da 'dɔm'pɯ ja ra pont'i.

Ra Jesús bi mba ma cuati bɯ ja ra pont'i nɛ bi du

²¹ Nɛ nu'bɯ mi mba bɯ 'yu, bin c'athɯ ra Simón, ra mɛngu bɯ Cirene, rá ta ra Alejandro nɛ ra Rufo, bí 'yɛ a huɔhi a. Nɛ nu yɯ dofɯi bɯya bi 'yɔɓpa ra ts'ɛdi a ra Simón da dusɓa rá pont'i a ra Jesús. ²² Nɛ guɛpɯ ja ra nyuni Gólgota ní ts'ixa ra Jesús. Nu'a Gólgota in nde da ma “ra Nyuni Yɔxmu.” ²³ Nɛ nu'bɯ mi zɔm bɯ, bin t'un ra vino ngue ma uɔnts'i n'da ra 'yɛthi xɯn ju a ra Jesús. Pɛ nu'a him bi zi a. ²⁴ Nɛ nu'bɯ mi 'dɔm'pɯ ja ra pont'i bɯya, nu yɯ dofɯi bi 'yɔt'a n'da ran tɔha ɯ nangue yá he ra Jesús ngue i nde da bɔdi nda'a ní 'bɔ't'e da gɔxa n'da ngu n'da. ²⁵ Gɯto xudi 'bɯ mi mba n'dɔ'mi bɯ ja ra pont'i a ra Jesús. ²⁶ Nɛ mán t'o't'i bɯ ja ra pont'i a í yɔp'a bi 'yɛna, “Rá hmuts'ɯt'abi yɯ judío na,” ɛm bɯ.

²⁷ Nɛ bi mba ma cuatihɯ ra Jesús yoho yɯ bɛ. 'Da a n'da yɯ pont'i. Nɛ bi 'bám'pɯ ja rán 'yɛi a n'da nɛ bi 'bám'pɯ ja rá gɔha a man'da. ²⁸ Nɛ nuna bin ja, mi mam bɯ ja rá t'ohni Ojɔ maya'bɯ, bi 'yɛna: “Da t'ɛmbi ngue 'da'anguui ɯ yɯ dɔdits'oqui a.” ²⁹ Nɛ nu yɯ jɔ'i bi thopɯ, bi ɯcpi nɛ bi dentho, bi 'yɛmbi:

—Ha hinga gue e gá ma ngue gui xo't' ma nijahɯ nɛ hyupa tho gui hyøh mahøn'a. ³⁰ Sä gui cɔpɯ ja ra pont'i ya 'bɯ, nɛ gan yɔnɛ, bi 'yɛmbi.

31 Nε ximangutho bi man ɥ yɥ ngurba mbäjä bin 'yεmp'ɥ:

—Nuna, bi yaɳba yú te ɥ 'da, pε hingui sä din yaɳε ya. 32 Gan nuɥ ra Cristo, rá hmuts'ut'abi yɥ judío 'bɥ ba çɥɥ ja ra pont'i, gan nugäɥ, nε ga εç'yεihɥ bɥya, bi 'yεm 'bɥ mi denthoho. Nε ɥ mi cuathɥ bɥ, bi ɥcpa ra Jesús.

Bi du ra Jesús

33 Nu'bɥ mi zøɳ a huxhyadi bɥya bim 'bεxui gätho ra häi, ja gue'bɥ mi zøɳ a hyunde bin nεqui mahøɳ'a. 34 Nε nu'a ra ora a ε xø i huxhyadi, nts'edi bi mbah ra Jesús, bi 'yεna:

—Eloi, Eloi, lama sabactani, bi 'yεna. Nde da ma: “Ma Ojä i, ma Ojä i, hanja xcá hyεga thoho.”

35 Nu'bɥ mi 'yø ɥ 'da 'bɥpɥ, bin 'yεmp'ɥ:

—Nuna, nzo a ra Elías, bin 'yεmp'ɥ.

36 Nε bán ti a n'da mí hɔ n'da tengu ra fɔɳjo xí 'yot'i, bi fosɥ ja ra vino xɥɳ ju, nε bi ndøct'a n'da ra xithi. Pi uɔspa ra Jesús εmbi da zi, nε bi 'yεmp'ɥ min 'yohɥ:

—Pε 'bε ga undä na, ga nuɥ 'bɥ da zøh ra Elías di tongui, bi 'yεmp'ɥ.

37 Pε nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi nε 'bex bi du.

38 Nε nubɥ mbo ra dɔɳijɔ 'bex gue bin xεngui nde ra 'bø't'e mi ndam bɥ. Bá fɥh magɔts'i nε bi zøtahäi a bin xeni. 39 Nε nu'a rá hmu yɥ dofɥi, mi hεt'a ra Jesús bi mba 'bɥ mi du, nε bi 'yεna:

—Majuɔɳi nuna ran 'yohɥ na, rá Ts'ɥnt'ɥ Ojä na, bi 'yεɳ a ra hmudofɥi.

40 Nε mi 'bɥpɥ 'da yɥ xisu bɥ ma'ueni ts'ɥ, mi hant'a ra Jesús. Nu'a n'da ra Salomé a, nε nu'a man'da ra María, ra mεngu Magdala, nε nu'a

man'da ra María, rá mbe ra Jacobo ne ra José.
 41 Guehya y_H xisu mi ten ra Jesús 'b_H mi 'b_Hp_H
 Galilea ne mi fäts'i. Ne u mi'da y_H xisu bi den 'b_H
 mi mba b_H Jerusalén, mi 'b_Hp_H.

Jesús bi mba nt'ägui

42-43 Ne ya bin de, ne mim b_Hni da 'yäc_Hpa n'dihi
 rá ngøc'y_Hei ra Jesús nguetho mi ts'atho da d_H'ma ra
 pa ran ts'äya, ne nu ra pa ran ts'äya njongui sä da
 t'ä a. Janangue a nu ra José ra m_Hngu Arimatea, bi
 hyut'anzamb_Hi bi mba b_Hn y_Hui ra Pilato, bi 'y_Hp a
 rá ngøc'y_Hei ra Jesús. Nu ra José n'da rá ng_Hrbi y_H
 ja'i israel, p_H gue'a n'da maju_Hni mi εc'y_Hei Oja ne
 mi tøm'ma ra pa di manda ua rá ts'edi Oja. 44 Nu
 ra Pilato bi hyonya thoho 'b_H mi sifi bi du ra Jesús.
 Ne nub_Hya bi mbehna n'da ba si a rá hmu y_H dof_Hi
 ngue da 'yän 'b_H maju_Hni ya bi du. 45 Ne nu'b_H mi
 man a rá hmu y_H dof_Hi gue bi du, nu ra Pilato bi
 'y_Hemp'a ra José:

—Da zä gui tuxa rá ngøc'y_Hei ra Jesús 'b_H.

46 Nu a ra José b_Hya, bi dän a n'da ra 'bø't'e ne bi
 mba bi tongba rá ngøc'y_Hei ra Jesús, ne bi mbant'a ra
 'bø't'e xi d_Hi ne bi c_H't' p_H ja n'da ra hyädo gue ran
 'y_Hgui xí mba nth_Hqui b_H ja n'da ra t'amba'ye. Ne bi
 juaspa n'da ra x_Hndo x_Hn ndoho b_H ja rá goxthi ran
 'y_Hgui. 47 Ne nu'a ra María, ra m_Hngu b_H Magdala,
 ne man'da ra María ngue rá mbe a man'da ra José,
 bi nu hap_H bi jät'i.

16

Bi damb_Hni ra Jesús

1 Nu'b_H mi thoh ra pa ran ts'äya, nu'a ra María ra
 m_Hngu b_H Magdala, ne ra María rá mbe a man'da ra

José, ne man'da ra xisu ngue ra Salomé, bi dän yu 'yēthi ngue yaman'u ngue da mba bu ja ran 'yāgui da gopa rá ngøc'yēi ra Jesús, tengu man t'øt'ehe dyú judíohe. ² Ne nt'uxudi da ndomingo 'bu mi bøx ra hyadi bi mba bu ja ran 'yāgui u baya. ³ Ne bin 'yēmzēhe u:

—To'o da zä di 'uec'a ra do bí juaxpu ja ra hyädo, bi 'yēn u.

⁴ Ne nu'bu mi zøm bu bi nu baya, ya ma 'ueque a ra do, ngue xun ndoho. ⁵ Ne nu'bu mi yurpu ja ra hyädo baya, bi nu n'da ran 'yohu mi hupu rá hyo ngue rán 'yēi ra hyädo, mi he n'da ra pahni xun t'axi. Ne nu'u yu xisu bin su 'bu mi nu. ⁶ Pe nu'a, bi 'yēmp'u:

—O guín suhu. Dí paçä guí homhbu ra Jesús ra mēngu Nazaret, ngue bi 'døm'pu ja ra pont'i, pe bi dambēni a, njo'o ua ya. Dami nuhu ua mí 'beni, bi t'ēmp'u yu xisu.

⁷ Ne xø bi 'yēna:

—Pe nuya ni mbähä gui xihmbu ra Pedro ne'u mi'da yú xädi ne gui 'yēmfu gui tĩmbu bu Galilea a ra Jesús tengu tho bi xi ah," bi t'ēmp'u yu xisu.

⁸ Ne nu'u yu xisu baya 'bex bi bøn'a n'dihi bu ja ran 'yāgui ne bá ε u, εmme di fet'u nguetho bin su, ne njo'o to min nde din yahu ngue bin su.

Ra Jesús bin tĩmmi ra María Magdalena

⁹ Nu'a ra Jesús bi dambēni 'bu xudi thoho ndomingo. M'bet'o thoho bin tĩmmi ra María ra mēngu bu Magdala, ngue gue'a xí hyønba thi yoto yu zĩthu. ¹⁰ Ne nubaya bi mba a ra María, bá xip'u yú xädi ngue bi dambēni a ra Jesús, ne mí zon'u ngue tu yú mbai, ngue bi du ra Jesús. ¹¹ Ne nu'bu mi 'yøde

ngue bi dambɛni nɛ bi man a ra María ngue bi nuse, pɛ him bi 'yɛc'yɛi ɱ.

Ra Jesús bin tɪmhɓɱ yoho yú xádi

¹² Nubɱya bin tɪmhɓɱ mi yoho yú xádi a ra Jesús ɓɱ 'yu, 'dan'yo ts'ɱ ɓɱ án nu ɱ. ¹³ Nɛ nu'ɱ, bi mba ɱ ɓɱya, bá xi ɱ mi'da ngue xø bi nu mahø'n'a, pɛ ngutho him bi 'yɛc'yɛi a bi man ɱ.

Ra Jesús bi xi ɱ yú xádi da mamp'a rá m hma 'ɓɱ mí ndex mahɛts'i

¹⁴ Rán zɛgui thoho bin tɪmhɓɱ gátho 'dɛ'ma'da yú xádi ra Jesús. Mi hupɱ ja ra mɛxa ɱ. Nɛ bi zɱ ɱ nguetho him bi 'yɛc'yɛi a xi sifi ngue bi dambɛni a.

¹⁵ Nɛ nubɱya bi 'yɛmp'ɱ:

—Ni mbähä gátho na nguni ra ximhäi, gui mamɓɱ ran ho ma'da'yo. Hønbɱ go hapɱ i 'ɓɱh yɱ jà'i gui xihmbɱ. ¹⁶ Nu'a to'o da 'yɛc'yɛi nɛ din xixya, gan yaɓba rá te a. Pɛ nu'a hin da 'yɛc'yɛi, da nu ran ɱnbi gátho yɱ pa mazai a. ¹⁷ Nɛ nu'ɱ to'o da 'yɛc'yɛigui xɱn ngu yɱ hmɛpya ga japi da 'yøt'ɱ. Nanguɛ ma ts'ɛdigä da hyøn a thi yɱ zɪthu in 'yohɱ 'da yɱ jà'i, nɛ din ya 'dahma 'dan'yo yɱ nde, ¹⁸ nɛ nu'ɓɱ da bɛnt'ɱ yɱ pozɱ nte da ja ɱ, ngutho 'ɓɱ da zi ra 'yɛthi ngue ran dɛte, nte da ja ɱ. Nɛ di japi da yaɓ ɱ yɱn zäman'ɱ 'ɓɱ da gäspa yú 'yɛ, bi 'yɛmp'ɱ yú xádi a ra Jesús.

Bi ndex mahɛts'i a ra Jesús

¹⁹ Nɛ nu'ɓɱ mi gua a bi xih yú xádi, bi ts'ix ɓɱ mahɛts'i a ra Hmu, nɛ 'darpɱ ní conhui rá ts'ɛdi Oja. ²⁰ Nu'ɱ yú xádi bi mba ɓɱya bi man rá m hman Oja hønbɱ go hapɱ bi mba. Nɛ nu ra Hmu bi japi da zä da ma xɱn ho nɛ bi japi da 'yøt' yɱ hmɛpya 'dahma

da 'yɛc'yɛi yɛ ja'i yám hman ɛ. Ne hɔnt'a dí xi ahɛ
ya.

Ra 'da'yohogui nangué ma Hmuh[†] ra
Jesucristo
New Testament in Otomi, Eastern Highland
(MX:otm:Otomi, Eastern Highland)

copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Eastern Highland

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Sierra [otm], Mexico

Copyright Information

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Eastern Highland

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
eed5311a-6154-516f-aead-3829b2989366